The Library
of the
University of North Carolina

Endowed by The Dialectic
and
Philanthropic Societies

862.8
T255
v.26

UNIVERSITY OF NORTH CAROLINA
PROPERTY
CHAPEL HILL
a 00002 34001 4
PQ6217
.T44
vol. 26
no. 1-22
PQ6217
.T44
vol. 26
no. 1-22
THE LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF
NORTH CAROLINA
AT CHAPEL HILL
LUX
LIBERTAS
ENDOWED BY THE
DIALECTIC AND PHILANTHROPIC
SOCIETIES
BUILDING USE ONLY
PQ6217
.T44
vol. 26
no. 1-22

1613

AMICHATIS I MANTUA

La Campana de Gràcia
o
El fill de la Marieta

TRAGICOMÈDIA EN 4 ACTES
DIVIDITS EN SET QUADROS

BARCELONA
SALVADOR BONAVÍA, LLIBRETER. — TAPINERIA, 4
1924

15

LA CAMPANA DE GRÀCIA
O
EL FILL DE LA MARIETA

TIPOGRAFIA EMPORIVM, S. A. : Ferlandina, 9 i 11 : BARCELONA

LA CAMPANA DE GRÀCIA

O

EL FILL DE LA MARIETA

TRAGICOMÈDIA EN 4 ACTES
DIVIDITS EN SET QUADROS

ORIGINAL DE

AMICHATIS I MANTUA

Amich Bert
José Pratch

SEGONA EDICIÓ

BARCELONA
S. BONAVIA, llibreter - TAPINERIA, 4
1924

Estrenada en el Gran Teatre «Español» de Barcelona, el dia 7 de juny de 1924, per la companyia SANTPERE - BERGÉS

REPARTIMENT

Cinteta.	Assumpció Casals
Marieta.	Dolors Plà
Emília «La Curra».	Roseta Hernàez
Manela.	Visitació López
La «Ull de carinyo».	Elena Montserrat
Feliça.	A. Puchol
Laia.	Teresa Casanovas
Dalda.	M. Fernàndez
La «Estrecho de Gibraltar».	Teresa Viñals
La «Escanya».	M. Fernàndez
La Paca.	M. Valls
Cantaora primera.	A. Puchol
Cantaora segona.	P. Puchol
Pepa.	Teresa Viñals
Rosa.	P. Puchol
El «Sang i Fetge».	Josep Santpere
Climentó.	Ferran Capdevila
Nandu.	Alfons Tormo
Fuentes.	Josep Bergés
Senyor Cisó.	Alfons Arteaga
Ernest.	Lluís Zanón
Abelardo «El Carreter».	Josep Camps
Pau Fanet.	Emili Ginestet
Gildo.	Emili Ginestet
Un conspirador.	Josep Giner
El «Feo».	Josep Alfonso
El mosso del bar.	Josep Giner
L'aficionat.	Emili Ginestet
El moro.	Manuel Giménez Sales
Jaumet «El cambrer».	Josep Heras
L'Home del poble.	Manuel Giménez Sales
Maginet «El cego».	Manuel Giménez Sales
Un soldat.	Josep Palahí
Obrer primer.	Enric Ribas
Obrer segon.	Josep Palahí
Obrer tercer.	J. Llorens
El vigilant.	Josep Heras
Home primer.	Josep Palahí
Home segon.	Josep Heras
Un jove.	J. Monterde
Un oficial.	Enric Ribas
Manel, pagès.	J. Palahí

Flamencs, Flamenques, Gent de fàbrica, Soldats, Poble, etc., etc.

És propietat dels autors i sense permís especial d'aquests no es pot representar ni reimprimir. La Societat d'Autors Espanyols és l' encarregada de l'administració de la propietat intelectual.

ACTE PRIMER

PRÓLEG

Un bar. Una de la matinada. Al fons, plaça d'Orient de Gràcia. Poca llum. La pianola roda deixant sentir el cuplet *La Marieta de l'ull viu.* El mosso darrera del taulell, escriu en paper de paperines. El vigilant, aturat davant de la porta. Un home del poble, pren cafè.

ESCENA

MOSSO.—...Baixant de la font del Gat...
HOME.—Gotes, noi!...
MOSSO.—Anis o rom?...
HOME.—No posis motius al veneno que tens en aquelles ampolles. Posa el que tingui menos mosques i t'ho agraïrà l'estómac.
VIGILANT (*Entra molt enfadat i filosòfic*).—No surt ni una rata!
HOME.—Ara són molt netes les clavegueres!
VIGILANT. — I les calaixeres! Abans, aquí a Gràcia, era una delícia! No hi havia tants tramvies que et duien a Barcelona cada moment, ni existia el «Gran Teatro del Bosque», ni els bars. Monumentals, Kolossals i Piramidals que semblen les catedrals del carrer Gran... Però la gent sortia de casa, es divertia més... Ara, el carrer Gran, es diu carrer d'en Salmeron i fa respecte. El Torrent de l'Olla, li diuen «calle del Señor Menéndez y de Don Pelayo». Ja ho veu: han cercat dos homes, el Señor Menéndez, que deuria ser guàrdia, i don Pelayo, aquell que mataba moros, per omplir una olla!... I tot va malament. Del Principal han fet un Cine que sembla un Túnel...

607164

A un altre Teatre l'han posat el nom de Studi... Ves qui hi va a l'estudi a divertir-se! Abans eren cèlebres els aficionats de Gràcia. Aquí a n'aquest barri, es va estrenar «Terra Baixa»! Ara, el jovent només mata les hores en le «Boxing Club»... Res, es veu que som a l'hora de les clatellades i tothom es prepara! Si seguim així, Gràcia, aviat serà una desgràcia.

MOSSO.—Me l'apunto, ji, ji, ji!...

HOME.—Que també fa xistos, vostè?

VIGILANT.—Es allò que es diu! Vaig començar quant la passa dels *colmos*... Faig xistos i comèdies.

HOME.—Què diu, ara? Que també fa comèdies, vostè?

VIGILANT.—I qui no en fa a Barcelona? Res: allò, per matar les nits! Es tan ensopida aquesta barriada... Collaboro amb aquest!

HOME.—Els felicito.

VIGILANT.—Com que tenim tant temps vagatiu!... Però, que es creu que és difícil escriure comèdies? Si totes les que s'escriuen és pel mateix!... A uns, els hi dóna per treballar... A altres per escriure drames! Jo, de seguit que veig el nom d'un autor repetit dues vegades al cartell, penso: «Quin bagarro deu estar fet aquest mano!» Es coneix que no té res que fer!...» Si a mi un fill meu, em sortís un autor d'èxit, el mataba!

HOME.—I què fan, ara?

VIGILANT.—Ara?... «La ximpleria»... Una zarzuela, que ens hi posa música un cego que en sap molt.

HOME.—I encara no han estrenat res, vostès?

VIGILANT.—Jo? Un *chusso*!

MOSSO.—I jo unes espardenyes!

VIGILANT.—Tots els empresaris ens diuen que ens manca una cosa.

HOME.—Dels dintres?

VIGILANT.—Ca! Ells diuen que ens manca ortografia... Però jo crec que això és un motiu que li posen a la influència. Això és el que ens manca! Veliaquí! Si els autors poguessin fer com els toreros que fan allò de... «Tirarse al ruedo»... però encara no s'ha vist mai, el dia de l'estrena d'una obra, que un del públic es llensi a les taules amb una comèdia sota l'aixella!

MOSSO.—Jo ho faria, jo!... No em faria por més que la quinzena!... Un autor quinzenari!...

VIGILANT.—La meva esperança és un senyor d'upa que ve cada vespre. Es un que no falla: cada nit a teatre!

HOME.—I aquest, què li diu?

VIGILANT.—Que prengui paciència!

MOSSO.—I que ja el tenim aquí!

(*Entra l'aficionat al teatre. Ve esverat. No respon al saludo de ningú.*)

MOSSO.—Bona nit!

VIGILANT.—Bona nit!

MOSSO.—Que vol la xacolata?

AFICIONAT.—No!... Prou xacolateta!

MOSSO.—Com que sempre a l'arribar de Romea pren això!... I ja fa 41 anys!...

AFICIONAT.—Doncs, perquè vinc de Romea no en vui!... Posa'm una copa amb unes gotes d'oli de vidriol, àcid nítric, sucre candi, cloroformo, pebre i mostassa.

MOSSO.—Què vol dir, aquesta barreja?

AFICIONAT.—Aquesta barreja és l'estrena d'aquesta nit! Una obra d'en Sukameski.

VIGILANT.—Qui és aquest senyor? De quin barri és?

AFICIONAT.—Es de l'altre barri!... Ai, mare meva i com han posat el nostre teatre! Abans deien que el teatre català era d'espardenya i barretina. Però ara és un ball de disfresses! Un dia trobes els còmics vestits de rus, altre de polacs, altre d'anglesos, altre d'italians!... Fins de turc han fet vestir aquells pobres còmics!...

HOME.—Així s'escriu la història. Entre els del centre i els de les afores, el teatre és una lluita de plaça de mercat. Un home fa un xisto, una escena que li agrada al públic, i tots els que tenen mà per agafar una ploma, posen barraca al davant!... Del teatre català n'han fet una fira. Tothom té d'ésser al taulell. Cadascú crida el seu: «Senyors». Diu un, «Passin, passin... Les meves comèdies fan riure...» No tenen solta ni volta, però són un cove plè de xistos millors que els d'en Muñoz Seca... I respon el de més enllà: «L'únic teatre sèrio de Catalunya, és el meu. El meu és on van els intellectuals, les persones

de seny. Jo sóc en Shakespeare...» I respon l'altre: «Sóc el Molière mediterrani!» I el de més avall: «Passeu! Endavant! Jo tinc cinquanta Nandus al rebost! Jo sóc l'inventor del pagès». I de vegades, el públic, sense escoltar als que criden, s'enamora del que diu aquell que no té barraca; el rodamon que veu uns ninots de cartró, però que tenen la gràcia universal que fa riure i sentir als pobles de tota la terra.

AFICIONAT.—Parla molt bé, vostè! El tindrem de fer regidor.

MOSSO.—Doncs, miri: jo volia fer una comèdia per arreplegar unes pessetes i posar un bar pel meu compte! Em va venir la idea quan allò de *La Marieta de l'ull viu.* De primer volia escriure una segona part de *La Monja enterrada en vida*, però un amic em va fer veure que això de ficar-se amb el clero ja era passat de moda. Però, amb el vigilant n'hem fet una de nova, de primera!

HOME.—Com es titula?

VIGILANT.—Apreparint-se: «El fill de la Marieta». Ja ens han demant l'exclussiva quatre empreses.

HOME.—El fill de quina Marieta?

VIGILANT.—La de l'ull viu... Com que el públic va estimar tant a la mare, penso que també estimarà al fill.

HOME.—No se'n refiï. Pel món hi ha cada fill de cada mare que la seva mamà no hi té cap culpa...

MOSSO.—Vol dir?

HOME.—La Marieta!... Hi han comèdies que no les ha escrites ningú. De tant natural, semblen trobades. Un home, un matí, surt al carrer, només veu que el cel blau, la llum del sol... els núvols de rosa que són castells de fantasia... I un altre jorn surt al carrer, vol gaudir el cel blau, la llum, els núvols rosa, i només veu que el fang, la brutícia...

MOSSO.—I això, què vol dir?

HOME.—Que l'esprit de la bellesa, del que és etern, no està a la voluntat de l'home.

VIGILANT.—Però, vol dir que nosaltres no podrem fer «El fill de la Marieta»?

HOME.—Fàcil!... Uns homes de bona voluntat i que no són gens savis, varen fer la Mare, perquè la musa del poble els hi va dictar a

cau d'orella!... Faci'l... I si pot ser... mati'l, que si li surt bé la tentativa del fill, ja veig que un altre fa el net, i vaja, ja és hora de canviar el rotllo!

MOSSO.—Em va bé!... Doncs, fil a l'agulla! Començo!

HOME.—Jo l'ajudaré. Recordi-se'n de les paraules del final de la Marieta: «Baixant de la font del gat...» «No morirà mai la cançó!» diu el vell a la vella enamorada...»—La va fer el poble, són eternes».

MOSSO.—Em va bé. Digui, digui!...

HOME.—Miri al seu voltant, per fer comèdia. Escolti al seu poble... Aquí, a la plaça Orient teniu una glòria per cantar: «La Campana de Gràcia»... Escolteu: Som al mil vuit cents setanta... A Gràcia hi bategaba l'esperit lliberal... Som a l'entrada d'una fàbrica... La primera fàbrica de vapor... Les mosses esperen el moment d'anar a treballar, tot dient mofes. La Marieta, vella, sola, pren el sol... Toca la cançó que t'inspirarà... Escolta, mira...

(El piano toca la popular cançó «Baixant de la font del gat». Fosc; poc a poc, desapareix la visió del bar. Apareix...

QUADRO SEGON

Pati de la fàbrica al vapor del Senyor Cisó, al Torrent de l'Olla, de Gràcia. A la dreta de l'actor, l'entrada; a l'esquerra, pabelló que dóna a les oficines; al fons, les quadres. Som al migdia, l'hora de plegar els treballadors. Tot el demés es desprèn del diàleg.

ESCENA

ULL.—Tu, Manela, no vui que m'ho diguis més *Ull de carinyo*, si no et retreuré el *defecta* de ta mare.

MANELA.—Escolta, lleganya, amb la família no t'hi fiquis, sents?

FÉLIÇA.—Vaja, voleu callar? Sempre esteu així vosaltres dues. Sembleu criatures.

ULL.—Es aquesta, que bon nom tinc; no t'a-

grada pas que al teu germà li diguin el «Còlera», eh?... I, com hi ha món que li put el nas i força, mentres que jo l'ull el tinc ben serrano!...

MANELA (*Amb calma aparent*).—Com t'ho he de dir que no t'hi fiquis amb els de casa? Noia, a mi digue'm el que vulguis i se't contestarà, que sóc filla de la Barceloneta.

ULL.—Doncs jo sóc de Gràcia!

MANELA.—De Gràcia!... Jai, jai, jai! *No me hagas rasir* que el tall se m'obre!... De Sans, i amb prou feines!

FELIÇA.—Vaja, prou! Calleu d'una vegada! Vina, tu, Montserrat! (*A Ull.*) Que no hi podeu estar de juntes!

MARIETA. (*Que ancva escombrant l'entrada.*)—Què teniu, mossotes, què teniu?

FELIÇA.—Res... Massa franquesa!

ULL.—Anem, anem, que no val la pena que m'hi acalori amb aquesta ximple! (*Se'n va amb Feliça.*)

MANELA.—Adéu, entenimentada! I ves... passa per l'acera, que no et xafi la Central!

MARIETA.—Però... per què ets així, Manela?... Aquesta llengua, aquesta llengua!...

MANELA.—Es que li guardo de l'altra festa a cà'n Pioc!... Li va anar a dir a l'Indalecio que els dies que ell no puja, m'atipo de ballar amb el Mílio paleta...

MARIETA.—Xafarderies, no en facis cas!

MANELA.—Xafarderies?... Doncs que les hi aguanti sa tía... Am mi, no hi cuelan... Per això tota la setmana que la burxo.

MARIETA.—Si haguéssim de fer cas de xafarderies... Ets jove, tu, encara, fill meu... Jo també, no et creguis, quan tenia la teva edat, les coses em feien molt *frenta*... En canvi ara tot m'ho prenc amb resignació... No veus que n'he passat tantes?

(*Se senten uns cascabells i el sorroll feixuc d'un carro d'industria massegant les pedres del carrer. Entra el carreter.*)

CARRETER.—Portera!...

MARIETA.—Què hi ha?

CARRETER.—Que no hi són els del magatzem?

MARIETA.—Són a casa seva a dinar

CARRETER.—Quina sort! Fessin aquest ofici, que no en tenim mai d'hora per dinar... Es

que venia a carregar aquelles peces de cà'n Llenas...

MARIETA.—Doncs, tindreu que tornar més tard!

CARRETER. (*Acudint-se-li una idea.*)—Em voleu donar un cop d'ull al carro, si vos plau?... Veureu... m'arribo per una mica de vinassa i també hi faré petar la caixalada! Així com així, no puc carregar... No vos sembla, portera?

MARIETA.—Em dic Maria, si no us sap greu!

CARRETER.—Que Mare de Déu m'ha de saber! Si també s'ho deia la mare, que al cel sigui! Apa, ja torno... (*Mutis.*)

MARIETA.—Vós mateix. (*A la Manela.*) I tu, vina, vina, cap aixelabrat! Ets bona noia, però aquest gènit t'ha de perdre!

MANELA. (*Pel cor.*)—Es que el que tinc aquí... ho tinc a la llengua!...

MARIETA.—Doncs acabaràs molt malament, si és veritat l'anomenada del teu barri. (*Se'n va a la porteria.*)

NANDU. (*Baixant cap al banc de l'esquerra amb els altres obrers.*) Saps el què et dic? Que l'Echegaray, el Moret, en Rivero i en Cànovas són una colla d'embusteros. Tot això de la política es per engreixar a aquesta gentussa!... Què m'han d'esplicar a mi, si vaig dur vint anys e's gegants.

OBRER 1er.—Home...

NANDU.—Ja está dit! Tots! Del primer a l'últim!

OBRER 1.er—Ep! Poc a poc, que n'hi ha un que no ho és així!

OBRER 2.on—En Prim?

OBRER 1.er—En Pi i Margall.

NANDU.—No em desagrada... I mira, si el meu credo m'ho permetés, creuria en aquest home!

OBRER 3.er—Però, vós sabeu el credo i dieu que no heu estat mai a missa!

NANDU.—Si, jo sé el credo i el «Padrenuestro» i entono el «Yo pecador» quan m'equivoco... Però és que jo, home del 42, no puc creure amb res aquí Espanya, ni internacionalmente. Jo ja ho sé com l'arreglaria el món, si el Gaminde em deixava viure una mitja horeta a Capitania...

OBRER 1.er—Com ho faríeu, vós?

OBRER 3.er—Veiam, digueu.

OBRER 2.on—Apa, vinga, vinga *niciatives.*

NANDU.—Que em voleu aixecar? Sou molt joves, minyons... Però, vaja, perquè sou joves vos ho diré. Veiam si més endavant ho arregleu vosaltres... Doncs, amb mitja hora de pólvora i cinc minuts de foc. Després, ho faria tot nou i «rasurgiria una humanidat nueva».

OBRER 1.er—Afluixeu un xic...

(*Segeixen parlant; entra* DALDA, *dirigint-se a* MARIA *i* MANELA *que són a la porteria.*)

DALDA.—Tu, Manela, que no ho saps qui m ha dit xinxa, quan anava a cercar formatge? l'home de la Laia del safreig.

MANELA.—Qui? Aquell mort de gana del burot?

DALDA.—Si. El «Gutierras», que d'ençà que li han donat l'empleo, presumeix més que el capità manaia...

MANELA.—Aquest rai que ja els coneixerà bé els matuteros...

DALDA.—Oh i tal... Com que diuen que va fer la creixença al Pati dels Micos... (*En el grup del Nandu segeixen discutint. Collocats al cap d'amunt de l'escena.*)

NANDU.—A mi, el Caballero de Rodas no em té de convèncer, tampoc; no hi crec amb aquests procediments... Palica i res més que palica.

OBRER 1.er—Bé, però és que això de les quintes...

NANDU.—Res, home, de tot això. No us trenqueu el cap. En té la culpa el clero.

(*Del despatx surt el Sr.* CISÓ, *amo de la fàbrica, i en* FUENTES, *escribent meritori. Això vol dir que ho tenia de fer tot, però no feia res.*)

CISÓ.—Escolti, home, escolti... Porti'm la llista de canvis d'ahir. No se'n descuidi. I el «Telégrafo» de dijous passat.

FUENTES.—Molt bé... Si, senyor, si.

CISÓ.—Ah!... Després vagi al Banc a recollir aquell resguard i porti aquest coneixement a cà'n Bussanya.

FUENTES.—Si, senyor, si.

CISÓ.—I, abans de pujar, arribi's a cà'n Massana, per la Jalea. Ah!... Ensenyi-li les mostres de la canyella passada... Que les té?...

FUENTES.—Les tinc, si senyor, les tinc... Les tinc a casa, si la mare no les ha tirat a l'*arròs con leche*...

CISÓ.—No es descuidi de res.
FUENTES.—No, senyor, no.
CISÓ.—Es recordarà de tot?
FUENTES.—No, senyor, no.
CISÓ.—Què diu, ara?
FUENTES.—Si, senyor, si... Que no, senyor, no... (*Butxaqueja.*)
CISÓ.—Què té, ara?
FUENTES.—Ai, pobre de mi!... Que he perdut el coneixement!
CISÓ.—Oh, ja fa anys!
FUENTES.—No, no; el coneixement de câ'n Bussanya. Ah. (*Es treu un paper.*) Ai, que no ho és!
CISO.—Doncs, què és, això?
FUENTES.—Un caudal... un paper!...
CISÓ.—De quant? (*Obrint els ulls com taronges.*)
FUENTES.—De la comèdia que fem al «Teatro del Clavel», els joves de la Melpómene!
CISÓ.—Això li darà pa!
FUENTES.—Ah!... Ja l'he trobat! (*Que seguia butxaquejant.*) De tan amagat que el tenia, veu?
CISÓ.—Es això?
FUENTES.—Si, senyor, si!
CISÓ.—Ai, que en portarà pocs de capellans a l'enterro!
FUENTES.—Si, senyor, si! Vol que li digui un troç de «La Campana de la Almudaina?».
CISÓ.—Prou toca-campanes que és vostè. Vagi, vagi... i no es descuidi de res! (*Mutis Fuentes cap al carrer.*) Escolta, Marieta, que ha vingut aquella mossa?
MARIETA.—Quina mossa?
CISÓ.—La que fa bromes amb el noi!
MARIETA.—No, senyor.
CISÓ.—Doncs, així que la vegis, ja ho saps. Avui s'acaben aquests amorios!... Tens el devantal i els parracs?
MARIETA.—Me'ls ha dut el Nandu.
CISÓ.—Doncs els hi dónes, i avall, que no em convé aquesta mossa a la quadra. Ja li vaig dir a l'Andalet la setmana passada, però, sembla que no gosa a dir-li!
MARIETA.—Com vostè vulgui!
CISÓ.—Si! Té de ser així!... Ja em sap greu aquesta resolució, perquè és una bona nuadora, però com que tinc massa conciència, no em queda més remei!

MARIETA.—Com li sembli!

CISÓ.—Aquesta mossa a casa em distreu el noi, prou distret que és, només li mancaria això; on s'ha vist! Ja comprenc que són joves i el tenir una maturrangueta amb modos els pares moderns hem de fer *la vista gorda*. Però, el mal, a fora de casa; a fora de casa; fins els gossos rabiosos ens ho ensenyen. Així és que quan vingui li dius que no hi posi més els peus aquí. Té, la setmanada, i li pago aquesta tarda que no treballarà. Però no s'ha de mirar prim!

MARIETA,—(Pobra noia!) Molt bé!

CISÓ. (*Fent mig mutis.*)—Ah!... I a mi no em cridis per res, i al noi menos encara. No t'han sobrat divuit quartos de les veles? doncs els hi dónes com a cosa teva; en tindrà per la Central i encara n'hi sobraran. Ah! I dóna-li també un parell de veles, vaja, que no sigui dit, però com si fos cosa teva; que la dreta no deu saber mai el que es fa amb l'esquerra... o al revés, tant se val. (*Mutis cap a l'escriptori.*)

MARIETA.—(Pobre xicota! Ves qui li diu!... Ai, senyor, quin món és aquest!...) (*Tornant a la porteria.*)

OBRER 1.er—Apa, els del coro. Els que siguem. A ensajar! (*Se'n van tots per darrera la quadra, deixant a Nandu.*)

NANDU.—Això vos donará pa, benèits! (*Baixa a un banc de primer terme, sense dir res, i, tot llegint, se senten alguns que canturregen. La Maria, que, feinejant entra i surt de la porteria, diu a Nandu.*)

MARIETA.—I doncs... Que no cantes, tu?

NANDU.—Jo?... Conto! Ja he cantat prou de jove; ara que cantin els altres, que ja ho fan els que no tenen experiència Avui tot ho arreglen amb quatre cançons!... Que vagin badant ells; això va bé als de dalt. Tot és cosa dels Jesuïtes!

MARIETA. — Així els han tret de la taverna, home!

NANDU.—De la taverna? Però, si l'obrer català no ha begut mai. En el meu temps, per no beure, ni aigua bebíem; solament amb nisos a la «Font del Gat».

MARIETA.—Doncs, amb què vos apagàveu la set?

NANDU.—Amb sang dels moderats. Avui, can-

çons per tot dia. Concerts a l'Euterpe, i discursos. Abans, fets, pólvora i barricades. Si anàvem al Turín, hi conspiràvem; al Criadero, hi conspiràvem, i al terrat, al replà de l'escala, a la fàbrica, i fins a la Satalia i a la Font del Gat, hi conspiràvem!... En fi, vós ja ho sabeu, que de joveneta hi vareu agafar força anomenada!

MARIETA.—Si, fill, i no va ser pas per conspirar-hi.

NANDU.—Teniem ideals. «Paz y Trabajo». Però érem feres també, a l'hora de la feina: i un dia, plegant de portar els gegants, amb els jamansios vàrem assaltar la Ciutadela; i més tard, no poguent-hi anar jo, vaig donar el meu fill gran a en Sugrañes, perquè se l'emportés a l'Africa, amb en Prim, quan els moros varen ofendre la bandera d'Espanya. Avui, no. Cançons, versos... que si la Patti, que si el Cara-Ancha o el Montes, i quan senten un tret, ni els cunills!

(*Entra el* SANG I FETGE, *el tipo del valent vuitcentista, de Cafè-cantant.*)

SANG.—Salut!

MARIETA.—Pepet!

NANDU.—Sang i Fetxe!...

MARIETA.—D'on surt? Mireu-se'l... sembla el Marquès d'Alfarràs!

NANDU.—I això, noi, que has tret la rifa?

SANG.—Res, home; ja vos ho vaig dir l'any passat. Què vol dir això d'haver de treballar? El treballar s'ha fet pels burros!

NANDU.—Xoca-la, noi. Es el meu credo... Ara, que es veu que jo ho sóc molt de burro, perquè he tingut de treballar sempre.

MARIETA.—I jo. Quina sort teniu els que sabeu viure així!

SANG.—Ep! Que jo també treballo, no us ho penseu... Jo treballo d'aquí... (*Pel cor.*) i d'aquí! (*Pels punys.*) Dispensando la manera de senyalar.

MARIETA.—Té raó que em varen dir que estaves empleiat al cafè «Trascorreio». M'ho va va dir l'home de la Laia del safreig.

SANG.—Si... Ell hi venia a tirar les «borregues».

NANDU.—Ai, carat de Sang i Fetge!...

SANG.—I doncs? Que us penseu que he de ser

com vosaltres, jo? Quant se té d'aquí (*Pels braços.*) I d'aquí... (*Per les cames.*)

NANDU.—Per poguer corre.

SANG.—Per fer «frenta». El món és petit. Que no ho vàreu llegir? No? Sembla que feu el panoli! Que veniu de l'hort?

MARIETA.—Ai, fill... No llegeixo mai res.

SANG.—I vós tampoc?... Aquella controvèrsia que vaig tenir amb l'Antonet de la Cagona.

MARIETA.—Ai, Sant Antoni! Que hi eres?

SANG.—Que si hi era?

NANDU.—Si, ara me'n recordo, que el varen trobar sota el pont de la Riera d'en Malla, més barrativat que un àpit.

SANG.—Res. Una controvèrsia, així, de dalt a baix.

NANDU.—Tu!...

SANG.—Buidat!... No li vaig deixar res dintre!

MARIETA.—Per Déu, que si et sentien!...

SANG.—No tingueu por, que no em pot passar res a mi, que la cúria és a casa. Tinc bons padrins i el Tetes està per mi.

NANDU.—Bé, però, escolta: Com t'ha vingut això? Perquè, abans, clatellada que es perdia, clatellada que arreplegaves tu!

SANG.—Es que dissimulava... El valent, amb la gent de bé, porta les de perdre. A mi doneu-me gent de la vida, aquests que vinguin! Que vinguin a tocar-me aquesta! Veiam si la troben. No me la trobaran, no! (*Per la cara.*)

NANDU.—Es que et deus haver mudat de pis!

SANG.—Ai, carat de Nandu! Sempre el mateix. Bé, que no hi ha l'Ernesto, Maria?

MARIETA.—No l'he vist, però em sembla que no hi és.

SANG.—Doncs, quan el veieu, li donareu aquest paperet. A ell, eh? No fem bromes!

MARIETA.—Que és de la Flamenca?

SANG.—Que vos penseu que faig de rentaplats, jo? Ja m'heu mirat bé?... Bé, veureu... Ja tornaré més tard. Deu-me això! (*Prenent-li el paper.*)

NANDU.—No en facis cas, que les dones són tafaneres de mena.

MARIETA.—Si que deu ser veritat. Però jo m'hi he tornat, si acàs, que abans no ho era!

SANG.—Apa, «mandar»!... Per qui m'haveu pres? Heu de saber que cobro de câl Amorós

de les Columnes, i ara sucaré del Recó, que també tiraran... que aquell que ha vingut de Madrid en vol tants o per qui... (*Pel coll. A Nandu.*) I vós l'heu de perdre el vici de treballar, que el que l'agafa no fa mai més res de bo!

NANDU.—Ja ho pots dir! Mira: si fos més jove, miraria de pendre't l'empleio.

SANG.—*Puró*! No em feu riure! Pendre'm la feina a mi és tirar instàncies per la *febramarilla.*

NANDU.—Perquè, no et creguis, que ja en començo a estar tip de corre... Primer amb els gegants a coll-i-bé, i ara amb la borra netejant la fàbrica, i encara que jo crec que sense aquest soroll que solament el sento quan para la màquina, no hi podria viure. També m'agradaria passejar amb l'esquena dreta!

SANG.—Vós heu nascut per esclau. Sou un cridaner que ho voleu cremar tot, i si us treien de la fàbrica, us neulorieu de tristor.

NANDU.—No veus que hi he nascut? Ja diu que la mare m'hi bressolava prop d'un taler!...

SANG.—Vaja, no ploreu, i anem a fer el xavo a «La perla del Camaguey».

MARIETA.—Si que el vols fer anar lluny. A l'Habana?

NANDU.—No, que em marejaria.

SANG.—Vaja, home, vinga, anem... Esteu molt de gresca!

NANDU.—Escolta. Que em podria passar res de mal si no volgués venir?

SANG.—Per vós porto sempre l'indult a la butxaca.

NANDU.—Anem, doncs. Tu, Marieta... Si no torno, fes-me dir un parell de misses de sis rals, que, pel meu braç, ja en deuré tenir prou... (*Mutis amb el Sang i Fetge. La Maria se'n torna a la porteria.*)

MARIETA.—Deixa'm anar a recollir aquests parracs!

CARRETER (*Entrant amb la típica fiambrera embolicada amb un mocador. Porta també un porró de vi*).—No us farà pas res que segui en aquest banc? Des d'aquí veig el carro i faig petar la caixalada!

MARIETA.—No. Aneu fent!...

CARRETER.—Mosses, aneu amb compte amb aquest matxo, que té més ganes de mossegar que de tirar cosses. Li passa com a mi.

MANELA.—Mireu què diuen aquestes... Si ens voleu portar una festa al Besòs?

CARRETER.—A totes? Sou masses. Ni els matxos ni jo ens hi veuríem en cor.

MARIETA.—Ah! Esbojarrades!... Vaig fins al magatzem. Pega'm un cop d'ull, Manela. (*Mutis.*)

CARRETER.—Està fresca, encara, aquesta dona!

MANELA.—Ja ho crec!

DALDA.—I això que es veu que n'ha passat moltes!

MANELA.—Quan era jove, diu que havia fet rotllo. Fins li varen treure una cançó... D'on ets, tu, carreter?

CARRETER.—Del Portal Nou.

MANELA.—I no has sentit anomenar la Marieta?

CARRETER.—De l'Ull viu?... Al pare, moltes vegades. Si no que la mare s'hi enfadaba quan cantaben la cançó... Deia que si haguessin de treure cançons a totes les Marietes, el món semblaria un concert de l'*Auterpa*!

DALDA.—Escolta, Manela... Que és veritat que el soldat la va deixar perquè diu que li volia fer jurar davant d'un Sant Cristo si el fill que va tenir era seu o d'un altre?

MANELA.—Què sé jo! Se n'espliquen tantes d'aquesta dona!... Jo el que sé, perquè la Laia del safreig la coneix de tota la vida, que al cap d'alguns anys de casada i un cop va ser mort un que li feia de pare... o *vaya usted a sabert*... perquè també hi ha qui diu si, a més de pare, li feia una altre cosa.

FELIÇA.—També tu?

CARRETER.—Vinga, vinga, que es digui tot!

MANELA.—Que aleshores, l'home la va deixar i es va fer soldat de l'Habana, el seu fill es va embarcar de noi de bordo, De l'home diu que no se n'ha sabut res mai més. Solament de tard en tard ha tingut notícies del noi; però, ara fa anys que no en sap res, tampoc.

ULL.—Hi ha qui diu si és mort.

CARRETER.—I fa molts anys que és aquí?

MANELA.—Diuen més de vint.

DALDA.—A la *cuenta* li va fer entrar un dra-

paire de Barcelona, que... daxonses i dallonses amb l'amo d'aquí. I com que el Nandu també la coneixia i el Nandu hi està molt bé amb l'amo d'aquí...

MANELA.—I com ho saps, tu?

DALDA.—Ah! Ves... ho sé.

FELIÇA.—Calleu, que torna.

(*El carreter es posa a fer un trago ben llarg.*)

MARIETA.—No m'han pas demanat?

MANELA.—No, no.

CARRETE.—Vaja, us convido a fer el xavo.

ULL.—A totes?

CARRETER.—A una! I us ho fareu a palletes!

MANELA.—Apa, vinga, que riurem. La més llarga per mi!

CARRETER.—Doncs, *andando*, que ja veig que ets de la broma. Em sembla que m'hi avindria amb tu.

MANELA.—Ja ho crec, bojot!

CARRETER (*Mutis, rient amb les noies. L'escena romant un xic sola i es sent el coro que canta «Sota d'un sàlzer...» Entra tota resolta la Cinteta.*)

MARIETA (*Aturant-la*).—Cinteta!...

CINTETA.—Què hi ha, Maria?

MARIETA.—Escolta... Mira...

CINTETA.—Si. No parli més, que ja m'ho penso. Però he d'anar a dalt... a recollir el farcellet.

MARIETA.—Oh, és que ja te l'han portat aquí, perquè tu... no pots entrar.

CINTETA.—Què? Que no puc entrar? I per què?

MARIETA.—Oh, filleta, perquè així m'ho han dit.

CINTETA.—Què li han dit? Qui li ha dit.

MARIETA.—Ja pots pensar-ho. Qui pot: l'amo.

CINTETA.—El senyor Sisó?

MARIETA.—És clar. No n'hi ha pas d'altre.

CINTETA.—On és l'Ernest?

MARIETA.—Em sembla que no hi és.

CINTETA.—Si que hi és. Cridi'l, que el vui veure!

MARIETA.—No hi és... No puc... Aquí m'han deixa't el...

CINTETA.—Si, el davantal. Ja m'ho penso. Pobre de mi! I Déu ho consent això? Després que ha fet de mi el que ha volgut, ara em llença com un grapat de borra bruta d'oli que es tira a la munta dels parracs! Ah!... Després diran

si una dona desesperada no és capaç de qualsevol cosa!

MARIETA.—Per Déu, Cinteta, posa't sobre si!

CINTETA.—Miri. li juro; si no fos pel meu germanet, li juro que no se'n riuria de mi. No, no se'n riuria! Però, si ja m'ho tenia de pensar jo. No la vaig volguer creure, senyora Maria. Quan vostè m'ho deia, quanta raó tenia!... Ara ho veig clar!

MARIETA.—Ja t'ho vaig dir. Aquests senyorets tots són iguals. Que no ho veus que els anys donen molta experiéncia?... Les que n'han passat tantes com jo, coneixen a la gent solament amb l'aire que mouen al caminar.

CINTETA.—El vil! Canalla! Canalla!...

MARIETA.—No et desesperis. Ets jove. Tens salut. Treballes com la mellor nuadora de tot el pla. .

CINTETA.—Si no és això, senyora Maria... Si no és la vida el que m'espanta.

MARIETA.—Seu, dona, seu, que estàs acalorada.

CINTETA.—De molt joveneta que vaig quedar sense mare i amb un germanet que va nèixer baldat, diu que de les pallisses que el pare, — que jo quasi no me'n recordo ni l'he vist més — pegaba a la pobre mare. El pare ens va abandonar, i el meu germanet amb les meves suors i els meus esforços ha millorat bastant d'any amb any; fins xarroteja i tot. I a mi em coneix força, que encara no em veu entrar per la porta al tornar de la fàbrica, els seus ulls de vaguetat s'animen amb un anhel de viure, d'aferrarse a la vida... Ah!... Si no fos per ell!... aquest canalla no se'n riuria de mi; li juro per la memòria de la meva bona mara! Mara meva, que sóc desgraciada!

(*Molt baixet se sent el coro que canta les Flors de Maig. Plora de cap a l'espatller del banc.*)

MARIETA.—Vaja, sosega't. Qui sap, encara, potser el primer prompte, dona; posa't sobre sí. No et desesperis.

CINTETA.—Si és el desengany!... Si no té perdó de Déu!... Als vint-i-cinc anys, quan jo em pensava que no en tenia de cor, quan jo em pensava que en el meu no hi havia cap altre anhel que el d'aquell infeliç desgraciadet que m'esperava a casa, me'l va saber

trobar de mica en mica, traïdorament, el mal home, furgant amb paraules de mel fins a desvetllar-me un amor inconegut per mi, una estimació que a l'estar prop d'ell el cor se'm nuava a la gola, com si volgués sortir a l'escalf dels seus petons.

MARIETA.—Ai, filla... Els homens tots són el mateix. Fora d'un, que per mi va ser un sant, els altres... De mi si que se'n podria fer una història per entregues, d'aquestes que ara s'estilen. Mal casada, bescantada de soltera, amb el fill del meu cor... L'únic fill que tenia me'l va pendre amb bones paraules, volent-lo protegir, i ja fa molts anys que no n'he sabut res. Era a una Amèrica molt lluny... Potser ja és mort, pobre fill meu! (*Petita pausa.*) Ara ja no puc plorar... N'he vessat tantes de llágrimes, que solament sento una escoisor als ulls i com si una mena de formigor em rodolés gates avall... Tu que pots plorar, plora, filla meva, que les llàgrimes de vegades amorosèixen; són la rosada del dolor. (*Passa un treballador que va al despatx.*)

CINTETA.—I tot per aquella donota!

MARIETA.—Ja t'ho vaig dir que no se'n desfaria. No veus que per aquests cafetots de Flamenques jo crec que els donen males begudes?

(*Surt l'Ernest pel despatx.*)

ERNEST.—Cinteta! Encara no en tens prou de donar greix a tothom amb coses que no els importen?

CINTETA.—M'ho diu a mi, això, senyoret?

ERNEST.—Com me parles?

MARIETA.—Qui li ha dit que era aquí, senyoret Ernest?

CINTETA.—M'ha sentit amb l'olor. Amb l'olor de noia honrada, que no respira el cafè amb les Flamenques, ni a casa amb son pare.

ERNEST.—Ves com parles!

CINTETA.—Ja està dit.

ERNEST.—Tens molt orgull!

CINTETA.—Més que tu vergonya!

(*Petita pausa.*)

ERNEST.—Escolta, dona. Tot això es pot arreglar. No et posis així. T'has de fer càrrec...

CINTETA.—No t'escarrassis, que ja me l'he fet!

ERNEST.—Tens de pensar que no sóc jo. Es el pare, la casa, la raó social... A tu no et faltarà res.

CINTETA.—Diners? No ho provis, perquè te'ls tiro per la cara!

ERNEST.—Cinteta...

CINTETA.—Es tot el que sabeu fer, vosaltres! Comprar, comprar i vendre. Amb això ho arregleu tot. Es el «curalo todo» vostre, que el mateix serveix per tranquilitzar-vos la conciència, que per torturar la dels altres. Que els guardi ton pare per comprar negres de contrabando, que diu que s'apujen més cada dia...

ERNEST.—Em vols escoltar?

CINTETA.—No et cansis, que no t'he d'escoltar per res.

ERNEST.—Però, què t'han dit?

CINTETA.—Pregunta-ho a ton pare, que ell ha donat l'ordre!

ERNEST.—No en facis cas. El vell és muntat a l'antiga i no ho comprèn que en el sigle de les màquinas de vapor, les qüestions de dones... Vaja... del carinyo...

CINTETA.—No parlis, no parlis, que cada vegada t'emboliques més!

ERNEST.—Però, escolta, dona; escolta!

CINTETA.—No t'acostis, perquè t'escupo a la cara!

ERNEST.—Vina, seu... Ara no tens raó.

MARIETA.—Escolti, senyoret. Miri que em comprometeran, que el seu papà ha donat ordres molt sèries...

ERNEST.—No en facis cas. Estaba de mal humor; estem a trenta. Tots els dies de pago li passa el mateix. (*A Cinteta.*) Seu i escolta'm, que al cap d'avall no és res del que et figures. Que no saps que jo no et deixaré mai i que t'estimo? No t'ho he dit mil vegades? Que ja no te'n recordes dels nostres passejos a l'istiu, cap al tard, a Barcelona, sota muralla de mar, passejant ben juntets per vora dels magatzems, mig tancats, entre la fortor del quitrà, del sucre de melassa i del cànem de les cordes, una barreja forta, ubriagant com cap altre?...

CINTETA.—Oh, calla!... Calla, perquè em martiritzes. M'estàs enganyant. Ja ho sé que

tens mala ànima, però amb quatre paraules em tombes... Si em pogués arrencar el cor per no estimar-te, ho faria. (*Surt el senyor Cisó i al moment que va a increpar al seu fill, aquest li fa que se'n vagi, i comprenent la situació desapareix pel mateix lloc.*)

ERNEST.—Vaja, no ploris, vida meva!

CINTETA.—Vida teva? Tan poc te l'estimes a la teva vida, que la tractes tan malament?

ERNEST.—Cinteta, mira'm!

CINTETA.—Si tu no ho fores de dolent... Aquests companys... aquests cafès de donotes...

ERNEST.—Però si quasi no hi vaig!

CINTETA.—Es que no tindries d'anar-hi gens!

ERNEST.—Mira; ara, sense dir res, te'n vas, que no convé que treballis a casa, ni vui que treballis més. Aquí ja se n'ha adonat tothom de que tu i jo... encara que dissimulin... Demà vindré. Tinc un plan. Veurás com serem feliços...

(*Se sent el coro que canta.*)

CINTETA.—No m'enganyes?

ERNEST.—No, dona.

CINTETA.—Es que no tindries perdó de Déu! Ja ho saps que jo era una noia de bé, fins que et vaig conèixer. Qui millor que tu pot saber-ho? Aleshores jo era valenta... Avui, no ho sé el que em passa... Sé que m'enganyes! Voldria fer-te sofrir un dolor com el meu... I quan et tinc davant, sense jo adonar-me'n, aquella malícia poc a poc es va tornant amb un anhel de besar-te i d'estrenye't ben fort. I és que t'estimo, Ernest! T'estimo com una boja! Tingues compassió de mí! (*Se senten les veus de* DALDA, ULL DE CARINYO, MANELA *i* FELIÇA.) Ai! Tornen les mosses! No viu que vegin que he plorat!

ERNEST.—Vina! Sortiràs per la porteta del gasòmetro! Anem, que vénen! (*Mutis dels dos per darrera de la porteria.*)

MARIETA.—Com ens enganyen... Ai, senyor! (*Veient-los sortir.*)

(*Entren les mosses fent gran gatzara amb en* FUENTES.)

MANELA.—Escolti, escrivent... I vostè també hi sortirà?

FUENTES.—Ja he sortit altres vegades!

FELIÇA.—De debò?

MANELA.—Ja en té cara de còmic, així, tan barbamec!

FUENTES.—Ah! I una vegada que em va veure treballar en Fontova, em va dir: «Si tu tinguessis un bon mestre, arribaries. Ja parlaré amb en Gasset, perquè... arribaries molt amunt.»

FELIÇA.—Què volia dir?

FUENTES.—Que m'enfilaria!

DALDA.—Amb què?

ULL.—Amb la bomba d'en Mayet, llumanera...

FUENTES.—Tu, Ull de Carinyo... Brometes amb l'art no les consento!

ULL.—A qui diu Ull de Carinyo, aquest escanyat de llet?

MARIETA.—Vaja!... Ja mouen fressa?

MANELA.—Veieu, Maria. Ara no era pas jo.

FELIÇA.—Digues, digues... De què fas, tu?

FUENTES.—Jo? El que faig més bé, que tot-hom ho diu, són els Fontoves; ara que com també els vol fer el president del quadro Filomeno-dramàtico...

MANELA.—Ai, Filomeno!... Sense el gramàtico també s'ho diu l'home de la Laia del safreig.

FELIÇA.—Calleu! I de què surts?

FUENTES.—Sempre que puc, surto de Conde.

MANELA.—Deus semblar l'espardenyer del Born.

FUENTES.—Si... Emburleu-se'n!... Potser amb el temps em veureu amb els Bufos, i aquest any faré el Tenorio a l'Olimpo, amb en Julio García; amb en Guàrdia són molt amics i aquest m'hi farà entrar.

MANELA.—Noies, tindrem *canari.*

FUENTES.—No, tu tindràs mussol. L'any passat ja el vaig fer a Sans.

MANELA.—El mussol? El deus fer sempre!

DALDA.—Diu que si que el van acompanyar a pedrades fins a la Creu Cuberta!

FUENTES.—Què t'emboliques, què t'emboliques, beneita? Has de saber que quan vaig dir:

Ah! No es verdat angel de amort
que en esta apartada orilla
màs pura la luna brilla
i se respira mejor; ah!»

Bueno, aquest ah!, don Isidoro Valero, que hi era, em va dir que aquest ah! era un

poema evocativo de ternura. I si m'haguéssiu vist l'acte d'el cementiri!...

«Tu que eres el màs ofendido...» .

(*Ara se sent el coro que canta amb aquella bona fe: «Adéu siau turons», etc.* Aquests bèsties no em deixaran dir res... Quan vaig dir allò:

No; no és així, no...

MANELA.—No t'hi amoïnis. Ja ens ho dirás un altre dia.

FUENTES.—No; si és que aquest, no és de la comèdia... Ah!... si!

«No me causan valort
vuestros semblantes esquivos
que soy vuestro matador
como al mundo es bien Tenorio,
si al vuestro alcazar mortuorio...»

I no sé què més, que no me'n recordo...
Daos prisa, que aquí os espera
otra vez Don Juan Tenorio.»

(*Surt el Senyor* CISÓ *pel despatx.*)

CISÓ.—Ja fa el ximple! No se'n dóna vergonya a la seva edat?

(*Les mosses se'n van, rient.*)

FUENTES.—...Anciano, la lengua ten...

CISÓ.—Vagi, vagi a copiar el correu, carnestoltes!

FUENTES. (*Des de la porta, girant-se:*)

Tiene vuestra espada punta?
I va recta al corazón...

(*Mutis despatx.*)

CISÓ.—Es ben tocat d'el bolet, pobre noi. Sort que per aquest preu no en trobaria cap més.
(*Surt* ERNEST *per darrera la porteria.*)
A on l'has deixada. (*Al veure a Ernest.*)

ERNEST.—Amb la mel als llavis i lluny de casa nostra. Vostè no en sap de tractar amb dones. Abans, a la seva joventut, ja es podia fer això d'escombrar de casa a la fruita trossejada per les mossegades de l'hereu. Ara s'ha de tenir més diplomàcia; resistència passiva...

CISÓ.—També tu, amb aquesta parauleta de moda?

ERNEST.—També. Vostè li ha fet donar el farsellet, però jo, abans, al farcellet hi he posat una mica de carinyo. Que no coneix el Tenorio?

CISÓ.—No em parlis de comèdies, que ja en tinc prou amb aquell aixelabrat d'en Fuentes.

ERNEST.—Deixi'm fer a mi, papà.

CISÓ.—Ets un home. Ets llest... ja ho veig... ja ho veig... Tu has de fer un bon casament. Si no, de què em serviria haver-me afanyat tota la vida per arreplegar unces? i ara... No vui pensar-hi!

ERNEST.—Però, papà, hauríem donat un escándol.

CISÓ.—Ja se n'hauria guardat prou! Amb una grapada l'hauries vist al mig del carrer, la desvergonyida!

ERNEST.—Però és que tampoc la podem treure amb una grapada. Recordi's que ella ens va portar desfeta, de mica en mica, aquella maquineta a bordo de «La Joven Luisa» i que tan bons balanços ens fa fer, una maquineta que ens permet comprar aquestes maquinasses.

CISÓ.—Calla, calla; no en parlem.

ERNEST.—Ho veu com vostè no és pràctic?... Deixi'm fer a mi, deixi'm fer a mi, cregui'm. I no hi pensi més. (*Surt en Fuentes pel despatx.*)

FUENTES.—Senyor Cisó:

«Hay dos cartas comerciales
que creo que són rivales».

CISÓ.—Escolti. Que és ximple o el fa?

ERNEST.—Ola, Julian Romea... Com van aquestes comèdies?

FUENTES.—«La fama de buen actor
alcanzarà un servidor».

CISÓ.—Vingui, vingui, poca-solta, que no sé quan assentará el cap. Entra tu, també, que hem de parlar d'una cosa. (*Fent mutis els tres pel despatx. Els del coro canten «Es el pa de la família».*)

(*Entra molt depressa la* LAIA DEL SAFREIG.)

LAIA.—Marieta! Marieta!... Ai, filla... Deixa'm seure. Estic que se'm podria escorre!

MARIETA.—D'on surt tan acalorada? No fa pas tanta calor!

LAIA.—Ai, filla... Seu, tu, també!

MARIETA.—No estic pas cansada!

LAIA.—Ai, quan ho sàpigues!

MARIETA.—Però, què hi ha?

LAIA.—Et porto una notícia!

MARIETA.—Bona o dolenta?

LAIA.—Bona, dona, bona. Les dolentes s'envien per un altre. Es el més gran que li pot arribar a una mare!

MARIETA.—Em fa estar amb ànsia. Ai, Déu meu!... Ai, mareta meva!... M'ha arribat el noi! M'ha arribat en Climentó! Fill meu de la meva vida!...

LAIA.—Vaja, dona...

MARIETA.—A on és? El vui veure de seguida!

LAIA.—I deixaràs la porteria, ara?

MARIETA.—La porteria i les mines del Perú, deixo jo pel meu fill!

LAIA.—Escolta: No t'atolondris, que encara és pel camí. Tot just deu ser a Màlaga, però des de Càdiz va escriure a la neboda la coixeta que va a rentar a casa...

MARIETA.—I la carta, on és? Qui la té? Deixeu-me-la veure! Fa cinc anys que no n'he sabut res! Tant que l'he plorat mort!... No em feu patir!

LAIA.—Si sé que t'havia de dar aquest *golpa*, no t'ho dic! (*Apart.*) Si li arribo a dir que ja és a casa, es fereix.

MARIETA.—Tu no has tingut mai fills, veritat?

LAIA.—No, manyaga.

MARIETA.—Doncs, no em pots comprendre! Anem... Que és a casa teva la coixeta?

LAIA.—Jo bé l'hi he deixada!

MARIETA.—Anem. (*A les mosses que són a l'entrada. Cridant.*) Manela, tingues compte una mica de la porteria.

MANELA. (*Acostant-s'hi.*)—Es que estan per tocar la campana!

MARIETA.—De seguida torno. Vaig fins al safreig!

MANELA.—I això? Que vos en passa alguna?

LAIA.—Li ha arribat el noi!

MANELA.—El seu fill? Aquell que tenia a Amèrica?

MARIETA.—Si, anem! (*Mutis amb Laia.*)

MANEL.—Noies, obriu l'ull, que ha arribat el fill de la Marieta! (*Les noies s'acosten.*)

DALDA.—Ai, quina alegria, pobre dona!
MANELA.—Està com boja!
ULL—Ai, filla! Em sembla que no n'hi ha per tant!...
MANELA.—Que no has sigut mai mare, tu?
ULL.—No, filla, encara sóc soltereta!
MANELA.—Doncs jo, si. I tu també n'hauries pogut ser... moltes vegades, però... «Herbetes de Montserrat!» (*Amb la cantarella típica de les venedores de l'època.*)
ULL.—Saps que tens molt mala baba?
MANELA.—Es que em van desmamar amb ciba.
DALDA.—Calleu, que hi ha una senyora de rumbo.

(*Entra* EMÍLIA.)

EMILIA.—Escolti, noia; que no hi ha la portera?
FELIÇA.—No. Ha sortit.
EMILIA.—Diu que és aquí que donen raó d'una torre del Putxet.
DALDA.—No ho sabem, nosaltres. Això els escribents
MANELA.—Vagi allà dintre.
EMILIA.—Gràcies, noies.
ULL.—Ja veurà una porta. Apren...
MANELA (*Per elles.*)—Que no deurà ser la primera vegada!
DALDA.—Ux! Quina pudor de patxuli! I quin gorro!
MANELA.—Per tarot s'ha clavat una coca de llardons! (*Al moment que Emília obra la porta per entrar al despatx, es troba de mans a la boca amb Ernest que en surt.*)
ERNEST.—Tú!
EMILIA.—Ola aixerit! Veritat que no t'ho esperaves?
ERNEST.—Dissimula. Què hi ha?
FELIÇA (*A les noies.*)—Em sembla que farem nosa!
MANELA.—Aguanta el soscaire a la coca! Apa, *buenas!...* (*Se'n van a la porteria, tot fent gatzara.*)
EMILIA.—No t'esveris, que he vingut amb aquesta excusa!
ERNEST.—Bé, doncs, depressa, que el pare podria sortir d'un moment a l'altre.
EMILIA.—Ui, fill, ja es coneix que ets fabricant; vas al vapor.
ERNEST.—Què vols?

EMILIA.—Tu diràs! Que t'espavilis... D'avui no passo. O em treus el mig adareç que em vas desempescar per dur al Monta, o ho canto tot al teu pare! Ves el que vui!

ERNEST.—Escolta, negra...

EMILIA.—Vinga, vinga, menos moixiganga, que no som al Torin. Fa tres mesos que em fas passar amb raons... Demà m'arriba ell, de Madrid, i ves què li dic jo!

ERNEST.—Jo cercaré un medi. Deixa'm respirar.

EMILIA.—Encara més? I el sinvargüensa que ets. Ni contestar-me a les cartes. Avui també t'he enviat al Sang i Fetge amb un recadet. I com que també l'hauries fet passar amb raons, per això he pensat: Deixam-hi pujar en persona!

ERNEST.—Em faràs anar a un prestamista, perquè jo al pare no els hi demano. No els hi puc demanar. Prou greu que li sap que sigui de l'«Ecuestre», només faltaria que li digués que em vaig deixar esgarrapar vint mil rals al joc.

EMILIA.—Ja t'apanyaràs. D'avui no passo.

ERNEST.—Aniré a cercar un escanya-pobres.

EMILIA.—Ves en compte, que et farà patir molt. Amb els rics no hi tindrà pràctica!

ERNEST.—Vens molt mofeta!

EMILIA.—Sóc així. Però, això rai, per què t'amoïnes? Que t'els cerqui aquesta honrada obrera que tens marejada.

ERNEST.—Ah! Vaja; a la fi has parlat!

EMILIA.—Si, home. Els bons ratos amb ella. Amb mi, rebufos i que et tregui d'apuros. Amb ella al jardí del General, que les dides ja us han tret «Els amantes de Teruel»... Que et penses que no ho sé que cap al tard t'en vàs a passejar amb la Fulana per sota muralla de Mar?

ERNEST.—No és veritat. Era abans...

EMILIA.—Vaja, prou. Sempre em dius que s'acabarà, i no saps com desferte'n.

ERNEST.—Àra ho has dit. No ho sé pas.

EMILIA.—Ah!... Que raó tenia la mare quan cantava allò de:

En el sementerio entré
dando voces como loca,
y hasta la muerte me dijo
que tu querías a otra.

ERNEST.—Es que... veuràs...

EMILIA.—No he de veure res. El que no vui ser més és la riota de les companyeres, que al cafè tots s'han adonat que sóc la sinqueda.

ERNEST.—No et dic que la deixaré?

EMILIA.—Res. Res. O ella o jo. I vui que la portis al cafè i allí a davant de tothom que hi renyegis. Que ho vegin la «Paca de los Lunaras» i «La Estrecho de Gibraltar», que diu que t'han donat encantarides.

ERNES.—Dona...

EMILIA.—*Nada.* Allí t'espero o amb ella o amb la papereta. Ves el que tinguis més interès en conservar! (*Se sent el coro dels obrers, que s'acosten.*)

ERNEST.—Calla. Els obrers tornen. Estan per tocar la campana.

EMILIA.—Els obrers! A tu no t'han de fer por els obrers, que escarneixes el seu treball amb les teves disbauxes. Tu del que tens por és d'ella. De la teva xinxa, que no vingui.

ERNEST.—Deixa'm fer, dona.

EMILIA.—No; si no em mouré d'aquí. La vui conèixer. Ara ens veurem les cares. O ella o jo. Amb la Curra no s'hi juga.

ERNEST.—No hi és aquí. Veste'n!

EMILIA.—Doncs, per què tens por? Tremoles com un valent de dones!

ERNEST.—Calla, calla...

EMILIA.—No callaré. Millor que vinguin tots.

(*Nandu, entrant pel carrer.*)

NANDU.—Apa, minyons. A la feina! A treballar i prous cançons. (*Mutis cap a dintre. De seguida se sent la campana. Alguns obrers es queden al fons, escoltant el diàleg.*)

ERNEST.—Curra, Curra, que em compromets... Que tots ens miren.

MANELA. (*A les altres.*)—Noies, hi ha bronca amb la currutaca!

EMILIA.—Que ens mirin Ja he perdut la vergonya. Per tenir arrecades vaig pujar al tablado; fes tu el mateix.

ERNEST.—Calla! (*Vol tapar-li la boca i treure-la d'escena. Alguns obrers s'hi acosten.*)

ERNEST.—Ala, a la feina, vosaltres. Deixeu-me; que no heu sentit la campana?

EMILIA.—Deixeu-lo. Si tinc més força que tu,

que només pegues a les dones. No em treuràs; la vui veure a ella. (*D'una revolada, el llensa lluny d'ella.*) Ja, ja!... Mireu-lo el fill de l'amo. Es el peça del meu cafè.

SANG (*Entrant del carrer.*)—Què hi ha, què passa? Que em necessites?

CISÓ (*Sortint del despatx.*)—Fill meu, què és això?... Què és aquesta dona?

CINTETA. (*Sortint del carrer.*)—Es vritat que era aquí! Infame! Com m'enganyaves!

ERNEST.—Cinteta, veste'n!

EMILIA.—Si, que no es perdi!... Va per vostè, aquest xicot, que el seu carinyito és vostè!

CINTETA.—Mala dona. (*Mutis d'Ernest, Cinteta, Emilia i Sang i Fetge.*)

NANDU.—Què són aquests crits, Cinteta?

CISO.—Vaja, prou! Vosaltres a la feina, i, vostès, fora de casa!

GILDO (*Entrant per la porteria.*)—Salut tothom! Ep; que no hi ha la Maria?

NANDU.—Gildo; què et porta de nou?

GILDO.—Vinc d'avençada. Passa, Climentó. Ves si el coneixes, Nandu! (*Entra en Climentó.*)

NANDU.—Qui és aquest minyonàs?

GILDO.—El fill de la Marieta. (*S'abracen amb Nandu i cau el teló.*)

ACTE SEGON

Interior del desaparegut Cafè-cantant de «Trascorreio.» A l'escenari, que és al fons, la Curra balla un zapateado, corejat per altres flamenques; un guitarrista l'acompanya.

SOLDAT.—Beba usted otra cañita, paisana, que es usted más graciosa que la torre de la Giralda.

EMILIA.—Vaya por usted, melitar! (*Mentres rasgueixen els tocadors, el Sang i Fetge treu penjolant per les solapes i amb tota la dignitat, a un «niño bien» vuitcentista, que es creu que li han fet una brutícia al joc.*)

SANG.—Apa, apa, al carrer... que aquí no els prenem malament! Sort i ventura... Sort i ventura!

JOVE.—Deixeu-me anar!

SANG.—Apa, aneu, apa; que això és una casa sèria.

JOVE.—I a mi no em toqui!

SANG.—Apa, que et tindré d'adobar el nas, i després no et coneixeran ni a casa teva. (*El treu al carrer. Passa un moro que ven babuchas. El cantador canta i al acabar, diu el Feo, que està assegut prop d'una taula melangiosament i brindant copetes.*)

FEO.—Ezo yo lo cantaba mejón. (*Al tornar Sang i Fetge.*) Oye, Pepe: que t'ha pasao con ese noi, antes?

SANG.—Nadie, hombre, nadie; que lo he tenido de sacart por què se quería metert con mi.

FEO.—Ves con mucho cuidao, porque a lo mejon un noi de esos te resulta fil del Emperaó del Brasil.

SANG.—Amb mi no hi ha emperadors que hi valguin. (*Mutis.*)

FEO.—Bueno, tu veràs. Chaumé!... (*Cridant el mosso.*) Otra de Jamaica, con esta son cinc, no deixes los platets, porqué si viene la noia i los diquela, se posarà com un cabo de realistas! (*En la galeria de l'esquerra se senten crits i massa gatzara.*)

SANG. (*Anant cap allí, diu:*)—Facin el favor, senyors!...

MANELA (*Que amb l'Abelardo, el Carreter, estant en la taula de primer terme esquerra.*) Aquell treballava amb mi, abans. i ara fa veure que no em coneix.

CONSPIRADOR (*Entrant i acostant-se al Feo. Amb molt misteri*).—Ha visto usted a Don Manuel?

FEO.—No!

CONSPIRADOR.—I el Comandante Tejada, tampoco ha venido?

FEO.—No sé!

JAUME.—Digui! (*Acostant-s'hi.*)

CONSPIRADOR.—No, no quiero nada. Tienes «El Telégrafo» de hoy?

JAUME.—(I una forquilla!...)

FEO.—Hombre, Jaumé, tràele una copita de medecina. Se va usted a dir de mi bera bebiendo yo, sin arremojar-se los labios?... No en mis dias.

CONSPIRADOR.—Bueno, por no despreciar-le. (*Amb molt misteri.*) El 7 o el 23.

FEO.—El 23?

CONSPIRADOR.—O el 7!

FEO.—Qué me dice usted?

CONSPIRADOR.—El 1.º de la quarta del de Segorbe. El de las Navas. Des del Príncipe; va a arder Troya. Coparemos a los de Targarona. Nos piden quintas? Pues ya veran la que se arma.

FEO.—Josú!...

CONSPIRADOR.—Silencio, que viene Chaumé...

(*Pel mosso que torna; en el tablado comencen a ballar; en acabat.*)

MANELA.—I això és aquell lloc que diuen que s'hi fa tanta broma?

CARRETER.—Que no l'hi agrada?

MANELA.—I si surtim un altra festa, també em portarà aquí?

CARRETER.—No, dona anirem a «La Punyalada» que ara hi fan ball de tarda!

MANELA.—Ah! Per això, perquè per venir aquí? Tan se val anar al Pla de Palacio, a veure arrencar caixals al senyor Bau. Allí també els fan aquests ais, i repiquen de peus a la carretella!

CARRETER.—Però, carinyo meu, escolti...

CONSPIRADOR.—Hay seis alféreces, un Teniente Coronel i un Brigadier. Después la Su... (*S'acosta el moro de les babuchas. Al veure'l, canturreja:*) La Suripanta... La Suripanta!... La Suripanta!... La Suripé!...

MORO.—Alà jalú, babucha barata. Alà jalú. Quieres tu, cristiano? Quieres tu?

FEO.—Distinguido agareno. A mi, el Señor Melquiades Hermosilla i Galàn (a) «El Feo de Granada, no le tutea ni mi paisana la emperatriz de los franceses. He dicho algo?

(*El moro, com si l'hi haguessin dit Llúcia, se'n va cap a una altra taula.*)

CONSPIRADOR.—Este moro es un confidente!... M'espia... me largo.

FEO.—Vaya usted con Dios, amigo!

CONSPIRADOR.—A más ver!... Abajo las quintas!... Viva el pueblo soberano!

FEO.—Ah, bueno!... (*Desapareix el Conspirador.*)

SANG. (*Acostant-s'hi.*)—Oiga; mire... me hase estar en ànsia. Usted vagi en compte amb aquest fulano; saba quien es?

FEO.—Fa muchos anys que lo conozco, pero ni siquiera sé como se dice!

SANG.—Ara el volia avisar!... Miri quins paperots ha donat an aquells soldats. Sort que se'n ha anat, que si no, ja hi eram!

FEO.—Pepet!... Quita el pistón!

SANG.—No. Senyor Melquiades, no, que avui tinc males tripetes, i per menos de dos quartos, hi hauria velada funerària. (*El Cantador s'arrenca a cantar. Quan ha acabat:*)

MANELA.—Veu? Pobre home! Vol dir que no el punxen per sota la cadira?... Anem, home

CARRETER.—Voldria veure ballar a la Curra, abans.

(*Apareix l'*EMÍLIA)

MANELA.—Es aquella que es fa amb el noi de l'amo, oi? Miri-se-la! No la demanava?

EMILIA.—Escolti, Feo!... (*Seu a la taula.*)

FEO.—Que hay, bonita?

EMILIA.—Que no vindrà sa filla?

FEO.—Ya lo creo, no puede tardar. Desde las nou del dematí que se han ido al laberinto con el Eusebio Planas i ese Señor Catalan, que lo conoció la noia cuando estaba de Gobernaor en Santo Domingo!

EMILIA.—Bueno, bueno; no m'ho espliqui, que no vui saber-ho!

MANELA.—Es aquesta la de la coca de llardons. Oi? Ja ho van dir que era flamenca, i semblava una senyora de suposició.

EMILIA.—Miri; a mi no em vingui am romanços, perquè si jo estic xaladeta per un home, al cap d'avall, no li dono res més que carinyo i tot aquest bé de Déu; mentre que sa filla es fa amb un home casat que en té set de família i la sogra, i que ha perdut les ganes de treballar. Doncs, ves d'on tenen de surtir els *machacantas.*

FEO.—Mira, no te vui contestar, porque después el Señor Chuanet dice que vengo a meter la pata... Però, mardita zea, si parece que lo feu expresament! (*Se'n va tot indignat.*)

EMILIA.—Si; no es disgusti, que tindria de pendre la *Ravalenta.*

MANELA.—Escolti, Carreter!

CARRETER.—Em dic Abelardo, nena!

MANELA.—Ai, Balardo, és veritat; mai me'n recordo! Pagui, i anem a dar un vol per la plaça Raial!... Que ens toqui l'aire!

CARRETER.—Com vulgui; noi!... Noi!... (*Cridant al Jaumet.*) Teniu; en paus i posats. Apa! (*Se'n van. El Soldat emprèn a Sang.*)

SOLDAT.—Oiga. Usted es el valiente?

SANG.—Apa, apa, no haga bromas, melitar!

SOLDAT.—Es que me han dicho que usted ha dicho que si sigo jaleando, usted me sacará a la calle a patàs!

SANG.—Es que me han dicho que t'han dicho; del trecho al bitxo, va mucho trecho, del dicho al hecho!

SOLDAT.—I eso, qué és?

SANG.—Nadie, hombre, nadie!... Vés a babert, vés a babert! (*El va acompanyant per les bones i amb enteniment.*)

(*Entren* MARIETA, LAIA *i* OBRER 1.er)

OBSRER.—Entri, dona, entri! No se'n dongueu vergonya.

MARIETA.—Quanta gent!

LAIA.—Quines donotes!... Uf, quina peste de tabacot!

OBRER.—Ho veieu?... No hi són aquí baix tampoc!

MARIETA.—Doncs, ja has sentit a l'home d'aquesta. Ha dit que feia força estona que habien surtit ell i el Gildo, dient que venien cap aquí.

LAIA.—Creieu-me! Entornem-se'n a casa... Ell hi anirà a sopar, i el veureu després!

MARIETA.—Ja ho sé que potser sóc exagerada, però tinc ànsia de veure'l. Saber que és a Barcelona el meu fill i no haver-lo vist encara!...

JAUMET.—Diguin, diguin! Ja poden seure, ja!

OBRER.—No; és que cercàvem un que no hi és!

SANG.—Ola! Què feu aquí, vosaltres? Que vos heu perdut?

MARIA.—Mira el Pepet!... Ja ho saps que m'ha arribat el noi?

SANG.—De debò?

MARIA.—Tots l'han vist! Tots han tingut més sort que jo!... Tinc un ànsia per veure'l!

SANG.—Es natural!

OBRER.—Ell vos deu buscar per un cantó i nosaltres el busquem per l'altre!

MARIETA.—No m'hi estic, ara, allí dalt, al Vapor nou!

OBRERA.—L'ha tret el senyor Cisó!

MARIETA.—Després de tants anys!

OBRERA.—Bé, tot té arreglo, Maria; ja veureu com hi tornareu!

SANG.—No me'n parleu que amb el meu gènit si començo a clatellades hauria semblat que havia arribat la repartidora.

LAIA.—Ja vareu fer bé, jove!

SANG.—Gràcies per el requiebro. Però, aneu, aneu, que això no és per vosaltres.

OBRERA.—Ja ho veieu; no hi és per aquí, tampoc!

MARIETA.—Doncs, anem. Tenia raó. Qui ha esperat tants anys, bé pot esperar unes hores més. Adéu, Pepet! Adéu, noi!

SANG.—Adéu, Maria. I vaja, que me'n alegro força! (*Els acompanya a la porta.*)

(*Passa el moro, venent babuchas.*)

MORO.—Babucha barata, jalú, jalú!

SANG.—Apa, jalú, jalú!... Ja has jalat prou avui. El menos t'he vist cinc vegades!

(*El Moro, pacientment, desaparcix, seguint la típica cantarella amb que pregona llur mercaderia. Entra el* FUENTES *tot esverat, cercant a algú per totes les taules i diu al mosso.*)

FUENTES.—Escolti, i dispensi. Veurà...

JAUMET.—Digui; que vol una copeta de marrasquí?

FUENTES.—No, senyor, no. Que ha vist a don Francisco?

JAUMET.—Quí és Don Francisco?

FUENTES.—L'Arderius. (*De la galeria de dalt, li tiren uns terrocets de sucre.*)

JAUMET.—El dels Bufos?... No més ve al vespre, si d'acàs!

FUENTES.—Si que és llàstima! Escolti, i l'Antonet?

JAUMET.—L'Antonet del violí? Aquest passa els dematins!

FUENTES.—Oi, que tiren sucre?

JAUMET.—Si; i si no se'n va, aviat li tiraran un sifon!

ESTRECHO.—Puja, Ros, que em convidaràs!

FUENTES.—Carai, que estan de broma!

SANG.—Tu, què fas aquí?

FUENTES.—Res, cercava l'Arderius. He anat a les Delícies i en Llonc m'ha dit que era aquí!

SANG.—En Llonc t'ha alçat la camisa!

FUENTES.—Ai, que em sembla que Don Francisco ha passat amb l'Oleguer per allí. Me n'hi vaig... Fixa't quin mutis.

«No me juraste amarme eternamente
por el Dios que gobierna el firmamento?
Pues ven, ven a cumplir mi juramento!»

Aquí em criden. No hi posis dubte, em criden.

SANG.—Ets ben liró, a fe de Déu! (*Mutis.*)

(*Mutis tots dos. Entra en escena en Climentó, el fill de la Marieta i Gildo, un cambrer del barco i gran amic d'aquest.*)

GILDO.—Entra, Climentó, entra, que això és tierra firme. Amb uns jipios i una copa d'aquell veneno que els hi portem d'Amèrica, oblidaràs el trasval del viatge. La beguda, és com les cançons. Una cançó de la terra, et fa plorar, a Buenos Aires; una copa de Jamaica, que allà la prens com a remei pel mal de caixal, aquí et torba el cap com un barril de manzanilla!

CLIMENTO.—Gildo, que no ho sé el que tinc, que si no fos perquè aquí ens tenen de donar un grapat d'unces, per haver passat el paquet, no vindria! No ho sé... D'ensà que a la matinada, tot esperant entrar al Port, vaig ovirar Montjuich, les muntanyes de la terra, que em sento torbat. És com si cada pedra, cada recó, cada flor, em parlessin de la mare!

JAUMET (*El mosso. Acostant-s'hi*).—Què pendran?

CLIMENTO.—Dues ginebres amb soda! (*Petita pausa del mosso, que la soda li fa rodar el cap.*)

GILDO (*Al mosso*).—Amb sifon!

JAUMET (*Fent-se el viu*).—Oh, ja, ja!...

GILDO (*A Climentó*).—No t'havia entès. Però, mira que aviat ha fet l'ull viu!

CLIMENTO.—Tu, no esquitgis!

GILDO.—Home, per què m'ho dius?

CLIMENTO.—Com que a la mare li deien, de jove, la de l'*ull viu*... que no ho saps?

GILDO.—Doncs, mira; ho he dit sense pensar-hi, en bona fe... però, noi, que parles d'anys. Aquestes coses tenen la seva època. Quatre dies, i després ningú se'n recorda!

CLIMENTO.—Però jo, sí; que és la mare.

GILDO.—La mare! Després de ser un valent a l'Amèrica i dir que vindries aquí a lluitar per la llibertat, el trobo ridícol aquest sentimentalisme. La mare, és... com t'ho diré? El pa que un menja; el vaixell on viu; el cel on cerca una esperança... Doncs per què la vas deixar?

CLIMENTO.—Perquè no era home encara, que allavors a Barcelona, com he pogut saber després, tampoc n'hi havien d'homes. Els

polítics, tan aviat et feien fer una barricada, com te la desfeien des de Montjuich a cops de bombes. S'hi jugaba, amb la sang del poble. Com si Espanya fos un barril i la seva aixeta tingués de rajar sense parar, per atipar als que manaven.

GILDO.—Això és mal vell!

CLIMENTO.—Me'n vaig anar, perquè un dia, a l'estudi, vaig sentir com un noi deia: «Aquest és el fill de la Marieta. El seu pare se'n va anar a l'Habana, per no veure'l». Després he sabut que el van fer capità, que es jugà la vida per un general. De primer, vaig saber noves d'ell, com de la mare. Tu forces vegades li vas dur recados meus!

GILDO.—Si, conta-m'ho. Cada tip de plorar que es feia...

CLIMENTO.—Però, d'ençà de la guerra de Sucessió, aquella antorxa que els homes lliures varen encendre per la llibertat dels negres, que ben poc he sabut d'ells, sobretot d'ençà que em van tancar els enemics de l'esclavatge perquè vaig espavilar aquell ciutadà que a cops de fuet estava matant a un negreque li feia de caball! Pobre mare tants anys sense saber d'ella!

GILDO.—De ta mare, jo n'he sabut sempre!

CLIMENTO.—Pobra dona! Que deu estar canviada!

GILDO.—Mes ho deus estar tu! De segur que si no et veiés amb mi, no et coneixeria!

CLIMENTO.—No ho sé. Però el cor em diu que si. Jo bé la veig com abans, grassoneta, amb aquell mirar tan dolç, els cabells si, se li deuen haver platejat!

GILDO.—Força N'ha passat tantes! N'hem parlat més vegades de tu. Cada cop que rendíem viatge, tenia que pujar a Gràcia per parlar-ne. I aquest últim d'ara, fa tres anys, quan vaig dir-li que no sabia on era'ts ni què t'havia passat... Bé, per què he de dir-t'ho? Ja pots fer-te'n càrrec, semblava boja!

(*Entra en escena*, L'ESTRECHO DE GIBRALTAR.)

ESTRECHO.—Ola, salero! Quan heu arrivat?

GILDO.—Aquest dematí, bufona!

ESTRECHO.—Ja ho sap la «Pa amb oli»?

GILDO.—Si, ja l'he vista!

ESTRECHO. — Que és company teu? (*Pel Climentó.*)

GILDO.—Som amics de fa molts anys, i hem fet el viatge junts!
ESTRECHO.—Ah, caram!
GILDO.—Climentó. Et presento a la mossa més salada d'Espanya i sus posesiones. La Estrecho de Gibaltrar!
CLIMENTO.—Ja hi he passat dos vegades!
ESTRECHO.—No més... No hi ha ni temps d'adonar-se'n.
GILDO.—Je, je!
ESTRECHO.—Veniu, veniu, que anirem als reservats. Aquí només hi venen els badocs i algun estudiant; pollastrets!
GILDO.—Anem!
CLIMENTO.—Una estona només, que estic amb angúnia!
ESTRECHO.—Ep, tú... No es mosquejarà pas la Pa amb Oli, perquè és molt gelosa!
GILDO.—Tira, dona, tira!...

(*Mutis. Entra* ERNEST, *que s'assenta sense dir res quant passa el Ligero.*)

SANG.—Vostè per aquí, Senyor Ernest? Ja ho sap l'Emília?
ERNEST.—Penso que no.
SANG.—Doncs, l'aniré a cercar!... O vol entrar vostè?
ERNEST.—No; díga-li que surti, que me'n tinc d'anar de seguida, que m'està esperant!...

(*El Sang i Fetge diu al Jaumet que avisi a la Emília. Torna a passar el Moro, indolentment.*)

MORO.—Jalu, jalú!... Babucha barata, quieres tu?...
SANG (*Que ja está tip de moro*).—Escolta tu, Muley Abas; com t'ho he de dir? Vaja, prou; perquè d'una clatellada et poso un nas que semblarà el Peñón de la Gomera.
MORO.—Ché, vinga, llengua faràs!
SANG.—Xóca-la, noi! M'has agradat! Aquest moro és valencià!

(*El Moro, sense mirar-se'l torna a desaparèixer amb la seva monótona cantarella. Entra en escena* EMILIA.)

EMILIA.—Ah!... Qui ho ha dit que no vidries? Però, sol, vens?

ERNEST.—Si, amb ella mai; el que tu volies és monstruós!... Una infàmia! Jo no tinc cor.

EMILIA.—Bé, bé; menos cuansiderandus. Em deus portar la papeleta, doncs?...

ERNEST.—Emília!...

EMILIA—Res, pocs romanços, que tinc feina i no estic per orgues!

ERNEST.—Escolta; fes-te càrrec que s'ha de tenir molt cinisme, en portar aquí a una pobra dona enganyada que no ha comès altre crim que estimar bojament, per plantar-la al davant de tothom com un gos!

EMILIA.—Prou, prou! No m'he l'espliquis la teva història, que em faries enternir!

ERNEST.—Dona, no pot ser!

EMILIA.—No la defensis més! Però si ja t'ho vaig dir! Si no, per què vens? Si no m'has de dar tantes esplicacions. A mi, duros!... Pesos, que diuen els embarcats. Tot el demés, és taba fula!

ERNEST.—Emília!...

EMILIA.—Queda't amb ella, que és el que et convé. Una fulana barateta, amb quinze durets i 22 pessetes pel pis, la tindràs com una reina. Però no hi juguis a l'Eqüestre, perquè amb el prim que et fa anar ton pare, tindràs moltes angúnies; que ja ho diu el ditxo: «Afortunado en amores, desgraciado en el juego».

ERNEST.—Ets d'una crueltat que espanta!

EMILIA.—No ho deies pas quan te'm vas polir el mig aderez, perquè et volies pegar un tiro... un tiro! carregat de... Ai, Déu em perdoni, que no sé què em faries dir! Vés, fum el camp... Vés! Però tu veuràs què fas!... O els quartos, o el Jutjat!...

ERNEST.—No en parlem més! Demà, la tindràs, però mira!...

EMILIA.—Arri, a nan-nà!

(*Mutis dreta. El Feo que ha endevinat l'escena, tot passant li diu sentenciosament.*)

FEO.—No le haga usted cas, caballero. Són donas, i esa es lo que se'n diu, del Fijo de Ceuta. Cuéntemelo usted a mi!

(*Mutis esquerra. Entra la* CINTETA *en escena.*)

CINTETA.—Bé, tu, Ernest! Que surts o no? Quin recado més llarc... No s'acabava mai!

ERNEST.—Ara surtia, dona! No sé perquè has tingut d'entrar aquí. Ja ho saps que t'havia dit que m'esperessis!

CINTETA.—Es que al carrer tothom em mirava!

ERNEST.—Espera't, que torno! (*Mig mutis.*)

CINTETA.—Altra vegada, em deixes?

ERNEST.—Espera'm al carrer. Torno de seguida!

CINTETA.—No; ja t'esperaré aquí. No triguis! (*Mutis Ernest, corrent, dreta.*) Això ja em dóna mala espina!

(*Entra en escena,* CLIMENTÓ.)

CLIMENTO.—Noi, quina bala rasa!... Amb un xic més em desfà el peu!... Escolti i dispensi, nena... Jo aquí hi tenia beguda!

CINTETA.—No ho sé!... Es això?

CLIMENTO. — Si; me n'he anat sense pagar. (*Trucant el cambrer.*) Dispensi que la molesti.

CINTETA.—Oh, no!... Jo a vostè, si acàs!... No M'hi havia fixat.

CLIMENTO.—No es mogui, no, que no em fa nosa. Es que vui pagar aquest gasto. (*Torna a trucar.*) Fa calor, oi, aquí dintre? Que hi ve molt sovint vostè per aquí?

CINTETA.—No, senyor, no, mai! Avui per primera vegada.

CLIMENTO.—Doncs, miri, estem tants a tants. Jo també és el primer dia que hi vinc. No hi havia pogut venir mai!

CINTETA.—Es estrany, sent jove...

CLIMENTO.—Oh!... Es que era molt lluny!

CINTETA.—Ah!...

CLIMENTO.—I això de jove, no tant com li sembla!

CINTETA.—Si, és clar!... (Bé triga prou, l'Ernest!)

CLIMENTO.—Potser faig nosa? (*Ve el Jaume.*) Veieu, quant me'n faig!

JAUMET.—Dos de deixò... Tot plegat 36 quartos.

CLIMENTO.—Teniu... I això per vós!

JAUMET.—Visqui!... (*A la Cinteta.*) Que és vostè que es diu Cinteta?

CINTETA.—Si!...

JAUMET.—Doncs m'ha dit un senyor que s'esperi una mica, que ara surtirà!

CLIMENTO.—Oh!... Veu?... Es té d'esperar, no hi ha més. Què vol pendre?

CINTETA.—Moltes gràcies; no tinc set!

CLIMENTO.—Ja me les donarà després les gràcies!... I que vostè es veu que en té per dar i per vendre, d'això!

CINTETA.—Si!... I... diu que era molt lluny, vostè?

CLIMENTO.—A l'Amèrica del Nord!... Als Estats Units. Vaig fer tota la campanya de la guerra de sucessió!

CINTETA.—Ja en deu haver passat forces!...

CLIMENTO.—Que si n'he passat? I de tots colors. Fins ara, darrerament, he estat presoner tres anys; incomuicat del món, en el cul de presó d'un estat, que em creia no sortir-ne més!

CINTETA.—Per l'Amèrica, també!

CLIMENTO.—També!... Però al cap d'amunt de tot. Als naixements de l'or. Entre indis i gent que semblen civilitzats i són més indis que els indis!

(*Entra en escena l'*ERNEST.)

ERNEST.—Anem, Cinteta!

CINTETA (*A Climentó*).—Passi-ho bé... I moltes gràcies de la companyia que m'ha fet!

ERNEST.—Anem! (*Mig mutis amb Cinteta.* EMILIA *surt pel tablado.*)

EMILIA.—Adéu, si te'n vas!... I menja cues de pensa, apa!...

CINTETA.—Què?

EMILIA.—I guarda-la amb un *escaparata*, aquest bé de Déu que portes!

ERNEST.—Que ets boja!

CINTETA.—Què vol, aquesta dona?

ERNEST.—Res, anem!

EMILIA.—Si, que t'he la pendran!

SANG.—Tu, Curra!... Que els de la taula es queixen. Que no et vui sentir més!

EMILIA.—Tu, fica't la llengua... on et càpiga!

ERNEST.—Emília!...

EMILIA.—Arri a la riba; que no vals ni la pesseta que costes de batejar! (*Mutis.*)

CINTETA.—Et sembla bonic, eh?... Digues!

ERNEST.—Anem!

CINTETA.—No, jo no surto així tant sofocada, no puc.

ERNEST.—Anem, et dic!

CINTETA.—Que no me'n vui anar així, vaja!... I an aquesta dona no l'hi he contestat, perquè no se qui té menos vergonya; encara que em penso que dec ser jo, perquè després

del que m'has fet, tinc prou barra per mirar-te la cara i escoltar-te!

ERNEST.—Ja en parlarem en acabat!... Anem!

CINTETA.—Que no surto! La meva planeta m'ha portat aquí... doncs, potser serà la meva sort!

ERNEST.—Què estàs dient?

CINTETA.—Que em sembla que m'hi trobo bé aquí. Així, amb forces polvos i perfumada amb l'aigua de la Florida, també faria força patxoca, jo!

ERNEST.—No'm facis posar nerviós, que ens miren. Anem, ja en parlarem pel carrer. No m'ensenguis la sang!

CINTETA.—Pren una *graciosa*, home, i ja cridaré a la flamenca, perquè davant d'ella, es veu que et calmes!

ERNEST.—Mira que em faràs fer un disbarat!

CINTETA.—Què vols pendre la feina al Sang i Fetxe?

ERNEST.—Poca solta! Ja no tindries de ser de fàbrica, per ser una mula!

CINTETA.—Oh, i es clar!... Mentres hi hagin mules com jo, els amos aniran sempre a cavall. I si aquestes mules tenen la desgràcia de tenir cor, encara més!

ERNEST.—Prou!... No vols venir?... Doncs me'n vaig, i amb mi, hem acabat per sempre, malagraïda. Així pagues els favors que t'he fet!

CINTETA.—Favor!... Però si no en faries cap ni a la camisa que portes; jo si que us he n'he fet, i grossos. Que si parlés...

ERNEST.—Calla! (*El Climentó i el Gildo han sortit i es queden a la porta.*)

CINTETA.—No vui callar! Ja ho saps tu que podria parlar i molt, però no tinguis por, que tinc més vergonya i més dignitat a sota la sola de la meva sabata que tota la teva niçaga juntes!

ERNEST.—Mira!... (*Fa acció de pegar-li.*)

CINTETA.—Oh, si!... A mi em pegaràs, perquè sóc una dona!... Però no necessito a ningú per defensar-me, gallina!

ERNEST.—Té, xinxa maleïda! (*Li pega una bofetada.*)

CLIMENTO (*Interposant-se.*)—L'home que pega a una dona, és un bort!

CINTETA.—Quina vergonya, mare meva! (*Cau plorant vora de l'Escanya, que l'aconsola.*)

ERNEST.—No us hi fiqueu vós, que és cosa meva!

CLIMENTO.—Doncs pegueu-li a casa... Però on hi hagi homes que tinguin vergonya, no podeu fer-ho.

ERNEST.—Quí me'n privarà?

CLIMENTO.—Aquí, jo!

ERNEST.—Amb quin dret?

CLIMENTO.—Amb el que es pren un home honrat contra un canalla!

SANG.—Ep! Enteniment!

CLIMENTO.—Ja està dit!

SANG. — Senyors... Que no em tingui d'enfadar!... Apa, *despequen... despequen... (El Camarer i uns concorrents separen a l'Ernest, i altres a la Cinteta que plora.)*

CLIMENTO.—Què s'ha cregut, aquest ximple?

SANG (*A Climentó*).—Apreta, noi! (*Allargant-li la mà.*) Ets tot un home!... Així vaig començar una quantroversia amb el coix de Sans, i l'endemà, el vaig fer felíç. Havia estirat la pata!

(*Entra el* FUENTES *tot esverat! Per Climentó.*)

FUENTES.—Ola, vostè aquí? Es en Climentó! El fill de la Marieta... Aquell de l'Amèrica!

ERNEST.—El fill de la Marieta?... Jo et tornaré la ofensa!... Et recordaràs de mi!

(*Mutis cap a l'interior.*)

FUENTES.—Què hi ha? Què teniu?

CLIMENTO.—No plori, noia!

FUENTES.—Què? Com ha anat això? Si és la Cinteta. I plora!... Què tens, maca? Què t'han fet?

CLIMENTO.—Aixugui's els ulls i no plori més, tonta. Miri que fa molta pena veure plorar a una xicota tant maca com vostè!

CINTETA.—No, si no ploro... si és ràbia el que tinc; si és el desengany... si és la vergonya.

CLIMENTO.—Vaja, no hi pensi més, ni estigui trista per haver perdut el xicot! Ja n'hi buscaré un altre i ben maco!

CINTETA.—Passi-ho bé... i moltes gràcies!

CLIMENTO.—A on va?

CINTETA.—A casa!... Visc a Gràcia, i és molt tard!

CLIMENTO.—I se'n hi anirà tota sola?

CINTETA.—A Bethlem agafaré la Central!

CLIMENTO.—Ah, no!... Vostè no se'n va així!... No li sabrà pas greu que l'acompanyi?

CINTETA.—Gràcies!... Més, l'hi demano per favor... No es molesti... Estic tant nerviosa, que l'anar sola em farà més bé. No ho prengui a desaire!

CLIMENTO.—Com vulgui!

CINTETA.—Passi-ho bé, i gràcies de tot!

CLIMENTO.—Passi-ho bé. (*Donant-li la mà.*) A Gràcia diu que s'està?

CINTETA.—Si, a Gràcia!

CLIMENTO.—Ves!... Potser no ens veurem mai més!

CINTETA.—Qui sap!... El món dóna tantes voltes!... Deixi'm anar, que és tard!

CLIMENTO.—Però no vui que plori, sent? Que no ho veu que els ulls amb aquest crespó de llàgrimes semblen dos fanals endolats?

CINTETA.—El porto a l'ànima el dol. No se'n adonarà ningú, no tingui por!... A més, que els importa a la gent?

CLIMENTO.—De vegades... Fins a la cantonada. Anem, Lluïseta! (*Amb inseguritat.*)

CINTETA.—Cinteta!

Entra la MARIETA *amb la* LAIA, *l'*OBRER 1.º *i en* GILDO

GILDO.—Vaja, aquí el teniu, dona!

MARIETA.—Climentó!... Fill meu de la meva vida!

CLIMENTO.—Què?... Oh!... Mare... mare meva!

MARIETA.—Si és un home!... Fill meu, que t'has fet gran!

CINTETA.—Vós, Maria?... Es el vostre fill?

OBRER.—Abans havíem estat aquí!

CLIMENTO.—Mare!... Mare meva!... Que us coneixieu?

CINTETA.—Ja ho crec!

CLIMENTO.—Doncs, anem!... Anem-se'n desseguida!

MARIETA.—Fill meu!... Tants anys sense veure't!... Quin goig que fas! (*Emília entra amb l'Ernest.*)

EMILIA.—No tinguis por!... Aquest valent va per mi!... Al cap d'avall tu ets el meu!... I fa més mal una llengua que un punyal, i la meva, ja saps que quan vui, és verinosa!

CLIMENTO.—Anem a casa, mare!... Acompanyarem aquesta noia!

CINTETA.—No; ja me'n aniré sola!

CLIMENTO.—Sola, no!... Ara menos que mai!... Perquè li faci costat, tindrà la meva mare!
MARIETA.—Si, noi!
CLIMENTO.—Veritat, mare meva?
EMILIA.—Què és això?...
Que diu, que ha arrivat el noi de la mare?... Es té de festejar aquesta arrivada!
MARIETA.—Aquesta donota, com em recorda els trajos d'aquella maleïda pentinadora!
CLIMENTO.—Què és això, mare?
EMILIA.—Aquest és el peça que va nèixer a la font del gat?
MARIETA.—Anem, fill meu!
EMILIA.—Vaja... Festejem la seva arribada, que vegin que no ens hem oblidat de la cançó del seu bressol... (*Entonant.*)

«Baixant de la font del gat...»

SANG.—Calla, Curra! (*Tapant-li la boca.*)
CLIMENTO.—Què diu, aquesta bagassa?
MARIETA.—Anem, fill meu, que aquesta mala llengua et vol perdre!
CLIMENTO.—Si, anem, mare meva!... Alt el front amb el vostre fill. Aneu amb un home!... I vosaltres, borts d'esprit, valents de cafè, tarifadors de carn blanca, xucladors de la setmanada de l'obrer, vos en recordareu del fill de la Marieta. Pas!... Vina, Cinteta... Tu, amb nosaltres, i vós, no ploreu, mare meva, que jo vos juro que vos tornaré el vostre nom i rentaré amb sang les lletres de la cançó!

(*Teló*)

ACTE TERCER

Sala a casa l'Emília (la Curra) on té establerta una Acadèmia de ball. Balcó a un xanfrà. Portes. En alçar-se el teló estan en escena, La MANELA, la DALDA, l'EMÍLIA, en MAGINET, un cego que toca el violí i quatre mosses que aprenen de ballar.

EMILIA.—Ara dues passes cap a la dreta. (*Ho fan.*) Ara un trensado.
MANELA.—Així? Eh que en sé força?
EMILIA.—Un pas de buré!... Molt bé. No oblideu tampoc el repicar ferm i sense embarullar-se! I compàs, sobretot compàs!... Maginet, engega!... (*Maginet toca el violí.*) Ho veieu?... Un, dos, tres, pam, retapam, pam, pam...

(*Balla al compàs del violí. Al finir surt en* FUENTES, *esverat, de pressa.*)

FUENTES.—Doneu-me aigua!
EMILIA.—Posa-li una copa, Manela!
MANELA (*Tot fent mutis*).—Volando!
EMILIA.—Que ja estan llestos?
FUENTES.—Ara per ara, no; però em sembla que va bé.

(*Les altres mosses parlen amb el cego, tot fent passos de ball.*)

EMILIA.—Que en tindran per molta estona?
FUENTES.—Estan a les acaballes, perquè ha arribat l'hora de pagar. El Senyor Cisó està afluixant la mosca. Noi quin munt de bitllets de vint-i-cinc! Només manca una cosa!
EMILIA.—Quina cosa?
FUENTES.—L'home?

EMILIA.—Quin home?
FUENTES.—No ho sé; l'home!
EMILIA.—Veiam. Déu vulga que no em vegi embolicada en tot aquest tripijoc i que per tenir un home que em sosté, del comitè de Madrid, i un que m'estima del comitè de Barcelona, fineixi la meva vida de ball, al Pontón.

(*La Manela surt de la cuina.*)

MANELA.—Té l'aigua!... Fresca i regalada! Si que té set aquesta visita!
FUENTES.—Es veu que en dóna molta de set, la política!
MANELA.—Què vol dir?
EMILIA.—La política... Un mestre de ball andalúç.
FUENTES. — I que fa ballar a tothom aquest mestre!
MANELA.—A tu també?
FUENTES.—I doncs, què? Que et penses que no en sé de ballar? Si sóc una baldufa!. . Té, fíxa-t'hi! (*Balla.*)
DALDA.—Sap de tot aquest escribent!
FUENTES.—En Llisas me n'ensenyaba. Fins el ball de moda, el «mabill» vaig apendre. Es té de fer de tot en aquest món! Un no sap on són les garrofes!
EMILIA.—Apa... Porta'ls l'aigua!
FUENTES.—Ai, si! Veiam si els trobaré escanyats! (*Fa mutis.*)
EMILIA.—I vosaltres cap a vestir-vos. Prou lliçó per avui! I ara aneu en compte amb les corrents d'aire, que esteu un xic suades.
MANELA.—Més suave'm a la fàbrica!
DALDA.—Pots ben dir-ho. De seguida vaig obrir l'ull quan em van dir de venir aquí.
MANELA.—Tot això em ve d'haver anat una festa a «Trascorreio»... Ves...
EMILIA.—I demà poseu-vos maques, agradoses. Vindrà el senyor Moragues, que us vol conèixer i podria ser que us contractés aquest hivern al Liceu.
MANELA.—Noi! Al Liceio! Que m'agradaria!
DALDA.—Diu que és d'allò més maco! Amb un bé de Déu de joies i un espetec de vestits!... Noi... ballar al Liceio, filla quin *aunor*!
MANELA.—Es el meu somni daurat, d'ençà que vaig deixar el vapor nou i la senyora Ma

drona em va portar aquí... Ballar al Liceic!... I que em robés un tenor ben maco!

EMILIA.—I doncs, el Belardo?

MANELA.—El carreter? Ai, no filla... No fa per mi allò! Total, si no més hi vaig sortir tres diumenges! Ja està deixat corre! Ves quin porvenir... Carretera! Una cosa que hi passa tanta gent per damunt!... No, no. Jo vui un tenor que vagi ben mudat, que surti de Conda. Que faci aquells posats, i quan tothom se'l miri embadalit, jo pensi: «Aquest canari el tinc engabiat aquí dins». (*Pel cor.*) I canta per mi, tota soleta, quan li ensenyo el pinyonet!

EMILIA.—Engega!... (*El ceguet torna a tocar ben de pressa.*) Què fas? Prou, prou!

MAGINET.—Com que m'ha dit «engega»!...

EMILIA.—Bé. Ho he dit a la Manela, com li hauria pogut dir afluixa!

MAGINET.—Doncs no l'havia entès!

(*Torna a sortir Fuentes.*)

FUENTES.—Un xic més d'aigua! De pressa!

EMILIA.—Altra vegada? Ves, tu, noia... Aneu a la cuina i que agafi un gerro. I vosaltres aneu-se'n a vestir. (*Mutis noies.*)

FUENTES.—Anem! (*Mutis amb Manela.*)

EMILIA (*A Maginet*).—Maginet. Ja pots anar-te'n, i demà no vinguis!

MAGINET.—Que plega l'Acadèmia?

EMILIA.—Es que demà potser no es podrà sortir de casa.

MAGINET.—Ja hi tornem a ser?

EMILIA.—Calla!

MAGINET.—Vol creure que de vegades quasi me n'alegro de no veure-hi? Certes coses han de fer molt fàstic. Però, que sap si hi haurà revolta?

EMILIA.—Calla! Com si no t'hagués dit res. Aquí tens pagat fins a fi de mes!

MAGINET.—Si tot just el comencem!

EMILIA.—No hi fa res. No vui que surtis al carrer! Ja enviaré un recado a ta mare!... Ves que no t'agafi el quartos! Veiam si l'hauràs d'anar a recollir a la taverna, com de costum.

MAGINET.—Són males volences. No beu, la mare!... Es l'histèric que li dóna aquests «rebatos». A casa mai he sentit l'olor de vi.

EMILIA.—Potser si. Però tu no surtis de casa i amaga els diners per comprar pa.

MAGINET.—A vostè si que m'agradaria veure-la. Però ja ho sé com és. Ja m'ho figuro. La veig amb els ulls del cor... Es com una mena de reina de rondalla, que de petitó em contaba la mare, que diu que duia unes trenes rosses com un fil d'or i els ulls blaus com el cel. Que en deu ser d'hermós el cel si és com els seus ulls!

EMILIA.—Apa, Maginet, no t'entretinguis!

MAGINET.—Vaja... Que Déu li pagui! Enfundaré l'orquestà i adeusiau!

EMILIA.—Adéu, Maginet!

(*Mutis Maginet. Entra a escena Fuentes amb el vas d'aigua en un plat.*)

FUENTES.—Fixa't que bé dic això!

«Qué haces ahí tú, bergante?
Listo, sirve otro manjar.
Los muertos se han de filtrar
por la pared!»

(*Veu de Cisó dintre.*)

CISO.—Que porta l'aigua, sabatasses?

FUENTES.—«Adelante!» (*Mutis.*)

ERNEST (*Sortint a escena, topant-se amb el Fuentes*).—Tros d'ensa! Que no hi veus?

EMILIA.—Que te'n vas?

ERNEST.—Si. Tinc un xic de feina!

EMILIA.—Vols dir que no tens d'anar a veure l'altre?

ERNEST.—Qui parla de mosses, ara? Ves qui m'hauria de dir que jo vindria a casa teva acompanyat del teu pagano, el senyor de Madrid!

EMILIA.—I amb el teu pare! Que es coneixen?

ERNEST.—No. Però el teu capitalista és un del Comitè de Madrid; el pare és del de Barcelona, i com que aquesta revolta la preparen en secret, varen escullir a casa teva per reunir-se.

EMILIA.—Però, de què es tracta?

ERNEST.—Aparentment, de política... Però el pare s'hi ha ficat... i quant el meu pare s'hi fica, és que es tracta de negoci.

EMILIA.—Em fas por. Vols dir que no hi haurà sang?

ERNEST.—Es clar que n'hi haurà! Què vols fer-hi? Els ximplets que varen fer la revolució de setembre van treure la Reina, varen desfer les quintes, varen fer un país a la seva manera. Per això no pot seguir! Es necessita un motiu per imposar les quintes d'un cop. Les raons no convencen!

EMILIA.—Però, si ningú crida!

ERNEST.—Ja cridaran! El cas és fer bullanga! Les mares, les germanes, les promeses, aviat s'engrescaran. Cosa de cuatre crits al carrer. Ja han començat a Barcelona i a Sans. Després els joves les seguiran. El telègrafo parlarà de la revolució de Barcelona. . Ascendiran a un parell de generals i... el pare guanyarà una pila d'unces!

EMILIA.—Per què?

ERNEST.—Perquè amb el bullici baixarà la borsa... i això és negoci rodó.

EMILIA.—Em feu estar amb ànsia. Tu no et comprometis per res, per l'amor de Déu! Deixa'm encendre un vaset a la mare de Déu de Montserrat, que mai ha tingut un no per mi.

ERNEST.—Ja saps que sóc llest!

EMILIA.—Molt bé. Adéu, reiet meu. Vina, mal caradot... Així te'n vas?

ERNEST.—Dona, enteniment... Si surtien...

EMILIA.—Dit i fet.

(*Es fan un petó en el precís moment que entra el* SANG I FETGE.)

SANG.—I «dispensando!...» Aneu fent, aneu fent!

ERNEST.—Oh, i que t'esperàbem! (*Mutis.*)

SANG.—Doncs, arribo a punt de caramello!

(*Surt Ernest.*)

ERNEST.—Ara sortirà el pare. Adéu.

EMILIA.—Quan tornaràs?

ERNEST.—Aquest vespre, en havent sopat. (*Surt Ernest.*)

SANG.—Deixa'm seure. En bona fe que m'he fet un tip de pujar escales, però estic satisfet. He trobat l'home. L'home que ha de dar el cop!

EMILIA.—Ah, sì?

SANG.—El Senyor Cisó volia que fos jo mateix, però el Tetes m'ho ha tret del cap. Jo em

conec i em comprometeria. Tinc massa sang. Després... jo amb això de la política, no hi entenc res. Això vol l'ideal i d'ideal no en tinc ni penso tenir-ne; jo, en política, sóc ascèptic.

EMILIA.—Què dius que ets?

SANG.—*Ascéptico*; una mena de gent que no creuen en res, no més que quan hi tenen la mà sobre; tant em fa que guanyin els uns com els altres; ara, cor per a jugar-me aquesta (*Per la cara.*) amb gent del ferro, això és otro cantar. Per una pipada de tabac, envio un home al cementiri per la drecera.

EMILIA.—Vinga, vinga; no em vinguis amb quentos, gallineta.

SANG. — Mília; paraules malsonantes no les admeto; aquesta llengua et va costar saltar de «Trascorreio»; recorda-te'n, ja vaig avisar-te.

EMILIA.—I què? Amb les lliçons, dintre poc guanyaré molt més que allí i no estaré tan esclaua. Després, que si això surt bé, l'Ernest m'ha dit que tindrem els duros a cabassos.

SANG.—Ja heu fet les paus?

EMILIA.—No podem renyir mai, nosaltres. Jo crec que com més me'n fa, més l'estimo!

SANG.—Ja et va tornar allò?

EMILIA.—Si; son pare li va donar els quartos; diu que el vell, d'ençá de vuit dies sembla un altre, de generós que s'ha tornat. Apa, si et quedes! Que vaig a veure aquelles mossotes, que no en facin alguna per allí dintre. Vaja, adéu!... Paroy! (*Mutis Emília*).

SANG.—Noia... No abussis de l'afecte que et porto, que no está gens bé el «motejar»

(*Surt el senyor* CISÓ).

CISO.—Ola Pepet. Què està tot llest?

SANG.—Senyor Cisó, s'ha fet bona feina! dintre poc tindrem aquí al minyó! Cent duros per endavant, una unça cada dia de foc i dos cents duros quant tot estigui llest No havíem quedat així?

CISÓ.—Exactament.

SANG.—Després tinc cinquanta homes, a setze rals cada dia mentre duri la gresca; les dones, per sortir al carrer els primers dies, deu rals. Abans d'entrada de fosc en surtiran algunes.

CISO.—Molt bé.

SANG.—Quan he dit a les més exaltades que el cop es donaria per no volguer quintes, teníeu que haver-les vist... Semblaven lleones!

SANG.—Sap qui les engrescava força a les d'aquest barri?

CISÓ.—Qui?

SANG.—La Cinteta.

CISÓ.—La que abans amb el noi...

SANG.—La mateixa.

CISÓ.—No em fa gens de goig aquesta mossa; sap masses coses.

SANG.—En temps de revolta, rai, no es preocupi, les bales perdudes mai se se sap d'on surten.

CISÓ.—Es dir que creus que tot està a punt?

SANG.—A punt i no pot fallar res. A les fàbriques de Sans començarà la gresca en plegar.

CISÓ.—Si aquest negociet em va bé, et faré home. No et queixaràs de mi. Tindràs tot quant necessitis.

SANG.—Senyor Cisó, miri que sóc molt ambiciós.

CISÓ.—Serveix-me de bona fè, i la teva boca serà la mesura, i tens de pensar que al mateix temps que per la moneda, treballaràs per l'ideal.

SANG.—No en tinc d'això.

CISO.—No hi fa res encara que no en tinguis. Es com un cobert de duro... Hi va comprès tot.

SANG.—Ara l'escolto! Això de l'entaulat de duro si que m'engresca!

CISÓ.—Doncs això és un ideal.

SANG.—Això, què ha de ser? Això és aparitivo, home! però què li vaig dir jo quan vostè em va venir a trobar?. Deixi-ho estar per mi, senyor Cisó, que hi sóc pràctic en qüestions de jugar-se el cutis de la cara!

(*Entra en Fuentes.*)

FUENTES.—Senyor Cisó, que l'esperen!

CISO.—Veus? A n'aquest també el faré home; li compraré un *Treiatro*!

SANG.—De titelles?

FUENTES.—Deixi'l estar, senyor Cisó, que és un analfabeto!

SANG.—Nalfabeto, nalfabeto! Noi, no faltis que et tocaré la cara!

CISO.—Anem, anem. (*Se sent que truquen a la porta*).

FUENTES.—Ai, quina mena de trucar més fort!

CISO.—Mireu per la reixeta i amb molt compte!

SANG.—Ja hi vaig jo!

FUENTES.—Eh, quin trucar més estrany? Ai! No ho sé, però...

SANG.—Calla, gallina! (*Va a obrir.*) Qui demana?

(*Se sent dins com un camelo i la veu del* CONSPIRADOR.)

FUENTES.—Qui hi ha?

SANG.—Calla, que no l'entenc... Diu que el niño siga malo.

CISO.—Contesta-li «El Pueblo lo salvarà» i obra'l, que és la consigna.

(*Va a obrir i entra el* CONSPIRADOR.)

CONSPIRADOR.—Salud, queridos hermanos! Hola, don Narciso!

SANG.—A quí ho diu?

CISÓ.—A mi, però ho diu en castellà.

CONSPIRADOR.—Estamos sobre un volcàn. Dentro de poco se declarará el estado de sitio. Lea esto! Es el bando que acaba de fijar en las esquinas el Gobernador Don Fernando de los Ríos.

SANG.—Ja el conec. Castiç! Molt castiç!

CISÓ. (*Llegint.*)—«Barceloneses:...» Bé, si... els fa referència a lo de la plaça de Sant Jaume, quan les dones han anat a cridar perquè no es fes la quinta. Un fusell s'ha disparat casualment a la Diputació... Res: un sereno ferit. Això ho arreglarà en Gamíndez!... Miri, al final!... «Si la fatalidad hiciera necesaria la lucha, advierto a todas las personas honradas que se retiren a sus casas, al oir los cañonazos disparados desde Montjuich, pues desde el tercero principiará el combate. Cuatro de abril de mil ochocientos setenta»...

CONSPIRADOR.—No estaría de màs que vigilara alguien abajo el portal. Por la acera de enfrente he visto a unas caras que no me chocan.

CISÓ. (*A Sang.*)—Vés, tu!

FUENTES.—Ja hi vaig jo, que conec a tot-hom! (*Apart.*) Així, si toquen a corre, seré el primer!

CONSPIRADOR.—Estan reunidos?

CISO. Si. Passi. (*Mutis a l'interior amb el Conspirador.*)

FUENTES.—Doncs jo me'n vaig.

SANG.—Ves, que tinguis compte... No facis cap bunyol!

FUENTES.—Deixeu-ho anar, que seré discret com un cortesano de «La Locura de Amor». (*Mutis.*)

(*Surt* EMILIA *amb les noies.*)

EMILIA.—Vaja, aneu depresset i cap a casa!

UNA.—Passi-ho bé! (*Se'n van menys Dalda i Manela.*)

CARRETER.—Ep... No tanqueu, si us plau!

SANG.—Ah! Ja és aquí!

MANELA.—L'Abelardo!

SANG.—Passeu, que ja us esperava!

CARRETER.—Salut! (*Al veure a Manela.*) Hola, vós...

MANELA (*Esporuguida*). — Ai hola! Què tal? M'alegro molt!

CARRETER.—No estiguis nerviosa, no! Que les dones, ja ho sé de tota la vida, han sigut mal bestiar!

MANELA.—Ara vinc aquí, saps? Seré bailarina. Després, com que... vostè... vaja, tu...

DALDA.—Noia, jo tinc tard!

EMILIA.—I qui sap! Encare podríeu arreglar alguna cosa!

CARRETER.—Està clar!

MANELA.—Que vindràs demà? Adéu, maco!

CARRETER.—Adéu, adéu!

MANELA.—Ja ens veurem! (*Mutis.*)

CARRETER.—Vés... Enfada-t'hi! Totes són així. Per ella vaig perdre la feina després de vuit anys de ser a la casa! Ja et dic jo!

SANG.—No t'amoïnis, que aquí tindràs una feina que et deixarà bon rendiment i et veuràs amb un pilot de duros que et semblarà mentida!

EMILIA.—Pepet! Si em demanen, sóc dins! Ja us ho anireu fent!

SANG.—Vés, vés!... (*Al carreter.*) Què, ja esteu decidit?

CARRETER.—A tot, mecatxo! Però, vinguen duros!

SANG.—No t'amoïnis que no et faltaran els duros. Però és qüestió d'aguantar el moviment vuit dies!

CONSPIRADOR. (*Entrant en escena.*)—Qué, llegó el hombre?

SANG.—Miresselo. Lo *tiengo* aquí!

CONSPIRADOR.—Muy bien. (*Se'n va avisar al Senyor Cisó.*)

CARRETER.—Vaja, vinga; què s'ha de fer?

SANG.—Ara us ho diran. Sobretot, calma. Molta calma i serenitat i cor. Fixeu-vos en mi! Aquí s'hi podria fer una altra Catedral!

CISO (*Sortint*).—Que ja està a punt?... Ah! Sou vós, carreter? Vós heu vingut molt a casa!

CARRETER.—Ja ho crec! Com que m'estava a cân Llenas! D'això em ve tot! Bé, no en parlem. Què s'ha de fer?

CISÓ. (*Donant-li uns bitllets.*)—De moment, arreplegueu això!

CONSPIRADOR.—Don Narciso... Me precisan un par a mi para aquel de Targarona...

SANG.—Senyor Cisó... Ara que hi és, dongui'm també tres dels petits, pel cabo de burots...

CISÓ.—Tome... Teniu!...

FUENTES. (*Entra en escena tot esverat.*) Obriu! Obriu! Estem perduts! Estem perduts! Un home! Un home!...

SANG.—Què vols dir?

FUENTES.—Un home que puja! Tanca la porta!

CONSPIRADOR.—La policía! Estamos perdidos! Sálvese quien pueda!

SANG.—Calma! Apa, que no decaigui l'ànimo! Serenitat!

CISÓ.—Vols dir?

CARRETER.—Home, si que començo bé! (*Surt Emília.*)

EMILIA.—Què hi ha? Què és això? Què teniu?

FUENTES.—Un regiment! La policía!...

CONSPIRADOR.—Nos han vendido!

CISO.—Vamos a avisar a los de adentro.

EMILIA.—No us esvareu!... Per la galeria salteu a la casa del costat, i després escala amunt al sostre mort. (*Surten uns emboçats.*) No! Per aquí! Per la sala del darrera. No us mogueu que jo no vingui.

(*Desapareixen menys Sang, Fuentes i Cisó. Se sent que truquen. Esglai general.*)

SANG.—Obra, noia!

EMILIA.—Qui hi ha? (*Obrint.*)

ESCOMBRIAIRE. — L'escombriaire!... (*Atravessa l'escena.*)

SANG.—Si no fos que la netedat és mitja vida i que aquest home té l'obligació de netejar, avui aquest minyó dormiria al dipòsit de cadàveres!

EMILIA.—No matis més i ves a la cantonada a beure'n una de la forta, que et retornarà!

FUENTES.—I jo que l'acompanyo! No sé... Jo que sóc tan valent quan faig de guerrero al escenari, ara no em trobo el coratge enlloc. (*Torna a passar l'escombriaire.*) I vostè una altra vegada, avisi!

ESCOMBRIAIRE.—Apa, siau!

(*Fan mutis el Sang i Fuentes.*)

CISO.—Ara vostè, prenda... i permeti'm que l'anomeni així, perquè és la prenda del meu fill... Vostè deu arribar-se a la meva fàbrica; va a la quadra, crida al Manel i li diu que li prepari la tartaneta. Pren asiento i cap a la meva torre on jo no trigaré a anar a fer-li companyia! Jo sé del que es tracta i la vui aconsellar. La gent de bé, quan es discuteixen llibertats al carrer... cap a la torre! De lluny, fins fa bonic veure el bombardeig de Barcelona! (*Se sent al carrer remors de veus de dones.*)

EMILIA.—I ara, Senyor Cisó, que és boig?... I el meu senyor, que m'espera amagat a les golfes! (*Se sent al carrer remors: Criden unes dones.*)

CRITS.—Abaix les quintes!... Visquen els drets del poble!

EMILIA.—Que són aquestes veus?

CISO.—Que ja comença la comèdia!

EMILIA.—Però, que va de debò, això?... Avisaré al meu. (*Mutis. Entra Ernest.*)

ERNEST.—Pare!... Ja està armada!... La revolta comença!... Les dones a la casa de la Vila, mogudes per les agitadores que vam pagar, han trencat tots els utensilis que estaven disposats per fer el sorteig dels mossos! Els republicans han posat aquest manifest per tots els carrers de Barcelona. (*Llegeix.*) «Republicanos: la resistencia activa en estos momentos, no es conveniente. Lejos d'evitar la quinta, la apresuraria; la resistencia pasiva también puede evitar las quintas. Limitaos a seguir los consejos que

os darà el Comité.» Firman: Altadill, Clavé, Almirall, Martí i Terrats. Però si els homes no protesten, no hi haurà repressió ni revolució!... Ni baixarà la moneda!

CISO.—Fill meu, veig que ets de la meva soca! Però no tinguis por. Els homes seguiran a les dones. Aquí a Gràcia, son molt de la flamarada. Quan caigui una dona ferida...

ERNEST.—Però, qui tirarà contra les dones? Els militars son cavallers i no ho faran!

CISO.—Fill meu, en el món quan se té de fer una cosa, es fa. Aquí, a casa la Curra, tenim armes. Les que van portar els del Comité de Madrid. No es tan difícil ferir a una dona! Tot seguit que caigui una dona, en Derch es posarà al davant del moviment

ERNEST.—Pare...

CISO.—Es cosa de tancar els ulls i res més!

ERNEST.—Però ferir a una innocenta...

CISO.—Sempre, entre les dones, es troba una innocenta que et pot fer mal... No t'oblidis que una dona ens òdia a mort, que ella sap la nostra fabricació de moneda, el nostre negoci dels negres...

ERNEST.—Bé... Això ho han fet molta gent de bé a Barcelona i han viscut molts anys.

CISO.—Per això mateix. Com que ho han fet molta bona gent, es precís una víctima. Aquesta víctima fórem tu i jo.

ERNEST.—No! Jamai! Un crim, mai!...

CISO.—Un crim? Ella pot morir a la revolta... pot fins tenir una mort gloriosa... Endemés, per ser ric, es té de passar per sobre de tot. Si sapiguessis les coses que va fer ton avi!

ERNEST.—Però nosaltres... jo...

CISO.—Tu, no. Mira: al carrer hi ha el Sang i Fetge... Tot seguit que ella vingui aquí, ell pujarà, saltant, pel jardí del darrera.

ERNEST.—Que ella vindrà aquí?

CISO.—Si. Li he escrit dient que era un Comité de dones i de promeses que volien revoltar-se davant del perill de veure als seus fills a les quintes.

ERNEST.—I ella vindrà?

CISO.—Ja ho crec! No veus que està enamorada d'un que tindria d'anar a soldat?

ERNEST.—I qui té de rebre-la?

CISO.—Tu!

ERNEST.—Jo? No em voldrà creure!

CISO.—No t'ha de volguer creure, si encara té el verí als llavis, dels teus petons! Li fas creure que al carrer està en perill. Que es quedi aquí. Després apareixerà morta per una bala perduda. (*Truquen. Mira per la reixeta.*) Vés... obra... es ella!... (*Va al balcó, mira.*) El Papet ja va cap al jardí!

(*L'Ernest obra la porta. Entra* CINTETA.)

CINTETA.—Tu? Què fas aquí?...

ERNEST.—Esperan-te!

CINTETA.—Ets tu qui m'ha fet venir?

ERNEST.—Perquè m'escoltessis!

CINTETA.—Tu no em tens de dir res.

ERNEST.—Escolta'm.

CINTETA.—Què vols de mi? Que encara puc fer-te un altre servei? Què encara et plau el meu cos? Estàs ja fart de la carn de cafè? Quina nova brutícia vols posar sobre el meu nom?

ERNEST.—Cinteta, no es tracta d'amors ara... El pare mateix t'ho pot dir. No vagis pel carrer amb la xusma que crida. Pel molt que ens hem estimat, pel que tu encara m'estimes...

CINTETA.—Que jo t'estimo? Que tu m'has estimat?...

ERNEST.—No cridis!

CINTETA.—Que no cridi! Però si vui que em senti tothom! Jo sé totes les malifetes de la teva vida!

ERNEST.—Cinteta, calla, creu-me!

CINTETA.—Què vols dir? Per què em mires amb aquests ulls? Em fas por.

ERNEST.—Et faig por, perquè t'estimo; perquè de grat o per força, vui salvar-te la vida. Tu no sortiràs d'aquí!

CINTETA.—La vida venint de tu, no la vui! Primer la mort! Jo l'estimo a n'en Climentó. Veient-me perduda m'ha respectat. Veient-me tacada, ha tingut per mi paraules com si fos una santa d'altar! I seré seva i em daré a ell com una dona s'entrega quan veu al seu davant a un home. Perquè a tu em vaig entregar per enllucernament, per engany, perquè ere'ts el fill de l'amo, el fill d'aquell que mana en el pa dels que treballen; però en el meu fons, mai, mai he estat teva. Mai has estat

l'home que ha pasat triomfant pels meus somnis de fadrina!

ERNEST.—Calla!... Et fa parlar el despit, l'odi! Però jo pago els teus insults donan-te la vida! (*Veus de dones al carrer.*)

CINTETA.—Deixa'm anar amb elles!

ERNEST.—Mai! Tu, aquí!

CISO (*Entrant.*)—Noia... noieta, que et cerques la perdició!

CINTETA.—Vostè aquí, també?... Canalles! Jo que no sabia qui eren els canalles que firmaven aquesta carta!

ERNEST.—I deixi-la! Que cridi! Ningú la creurà! Diran que ens té ràbia perquè la vàrem treure de la fàbrica. Es creu valenta i forta perquè li ha sortit un enamorat... El fill de la Marieta! (*Se senten les canonades disparades al castell de Montjuich.*)

CISO.—Fill meu! Montjuich comença a parlar.

ERNEST.—A la tercera començarà el combat, segons el bàndol del Governador!

CINTETA.—La guerra! Ai, pobres mares!

CISO.—Anem, fill meu! Tu queda't aquí. El meu fill t'estima i sap perquè t'ho diu.

CINTETA.—No! Jo vui sortir. Jo vui anar amb les dones! Deixeu-me!

CLIMENTO (*Entrant*).—Deixeu-la!

TOTS.—Climentó!

CLIMENTO.—Sabia a on èrats i he vingut. En Climentó!... L'embarcat! Sóc jo qui tanca la porta, ara! Jo, el fill de la dona de la cançó. Un fill abandonat pel seu pare! Un ningú que ara va a parlar, pit a pit, cara a cara!

CISO.—Climentó. No son aquests els moments d'esplicacions!

CLIMENTO.—Es clar! Ara és el moment de jugar a borsa amb la sang dels pobres!... Molt bé! No contens en fer-se rics amb la salut de les dones, a la fàbrica, ara volen que els hi faci el negoci de borsa, al carrer!

CISO.—Què volen dir aquestes paraules?

CLIMENTO.—Que vostès amb uns banquers de Madrid i de París, aprofitant-se del restabliment de les quintes, volen jugar a revolucions! No ha faltat algun ximple que ho ha fet corre... La seva tasca ha estat fàcil! Engrescar a quatre mares, a quatre promeses, repartir unes monedes... Després repartiran les delacions... Però cap home es

posarà al seu costat. Els republicans del 68, els que varen enderrocar a la reina, no voldran anar a n'aquesta bullanga!

CISO (*Apart a l'Ernest*).—Estem perduts!

CLIMENTO.—Anem al carrer, Cinteta! Tot abans que es vessi la sang del poble... (*Llunyà se senten les trompetes que proclamen l'estat de siti.*)

CLIMENTO.—Ja hi han els soldats al carrer!

CISO.—Al Passeig de Gràcia proclamen l'estat de siti! Davant del surtidor, com ja han fet d'altres vegades! En Gaminde farà feina!... Ernest... Ves a telegrafiar al banquer de París que ja comença la revolta!... (*Mutis d'Ernest. Veus al carrer.*)

VEUS.—Abaix les quintes!... Morin!...

CINTETA.—Pobres mares... (*Se sent un tret al carrer.*) Eh!... Una dona ferida! No surtis al balcó, no! (*Climentó surt al balcó.*)

CLIMENTO.—Es la mare!... I són els d'en Targarona qui han disparat!... Doncs bé: vosaltres heu atiat la revolta, doncs hi haurà revolta! Vosaltres heu encès la teia de la guerra, doncs hi haurà guerra!

CINTETA.—Què vas a fer?

CLIMENTO.—A lluitar! A morir! A venjar a la mare! Però no tinc cap arma! I aquell canalla fugirà! (*Entra Sang i Fetge.*)

SANG.—No fugirà, no! Té, Climentó! Vengela! (*Li dóna una escopeta.*)

CLIMENTO.—Amb tota la meva vida! Visquen les llibertats de la gloriosa! (*Dispara des del balcó.*) Ara, al carrer!

CINTETA.—Què vas a fer, Climentó?

CLIMENTO.—Per tu i per la mare, la vida!

CISO.—Que se'n vagin! Ja hem fet el negoci! Ja hi han morts! D'aquí a deu dies, amb la comèdia d'aquests infeliços, doblo el capital! (*Teló ràpit.*)

ACTE QUART

QUADRO PRIMER

Un terrat d'una casa de dos pisos de la plaça d'Orient. Al fons, es veu el cèlebre campanar de la «Torre del Rellotge». Darrera les baranes, hi ha matalassos, sacs i objectes que fan de parapet. En alçar-se el teló, són les quatre del matí però és fosc encara. S'ouen alguns trets perduts. En un àngul del terrat, dorm en Climentó. El Nandu, vora seu, està encenent la pipa, sense deixar el fusell que aguanta amb les cames. A la claror del misto, es deixa veure la seva cara rojenca per la febre i el trasbals del dia. Dos homes estan a l'aguait darrera del parapet.

NANDU (*Mirant en Climentó.*)—L'ha rendit la son. No m'estranya. Tres dies així, amb aquest tragí, aplanen força.

CARRETER.—Ola, avi; què me'n dieu d'això?

NANDU.—No cridis que dorm!

CARRETER.—Qui dorm?

NANDU.—El nostre quefe!... En Climentó.

CARRETER.—Desperteu-lo.

NANDU.—Ja el despertarà sa mare.

CARRETER.—Qui és sa mare!

NANDU.—La Marieta. Aquella dona que d'encà de tres dies està tocant des de trenc d'auba la campana aquí a la Torre del rellotge. (*Se senten molt lluny les veus apagades del «Centinela alerta», dels soldats del Govern.*) Com se sent tot, en la quietut de la nit. Això és el vent de mar que porta les paraules!

CARRETER (*Que s'ha aixecat a l'oir el Centinella Alerta*).—Doncs, si que se sent de lluny

la tropa. Es a les cases d'en Vilaró; al costat mateix del Sortidor!

HOME 1.—Noi, quin redolí!

NANDU.—I que, a fè de Nandu que em dic, em sembla que serà el darrer de la nostra auca. (*Els homes nerviosament a l'auguri de Nandu, agafen els fusells com preparant-se per jugar-se la vida com els braus.*)

CARRETER.—Què voleu dir?... Així, anem-se'n a casa.

NANDU.—Això mai! Aquí; aguantar fins que poguem. Quan no poguem més, campi qui pugui i cap a la «Font Groga». És una retirada que ja l'he fet tres vegades, d'ençà que sóc nat, i si no fos tant vell, potser encara em veuria en cor de fer-la quatre més.

CLIMENTO (*Somniant*).—Cinteta!...

CARRETER.—Ha dit Cinteta?

NANDU.—Somnia. Calleu o parleu més baix. També la conec força aquesta mossa.

CARRETER.—Noi, ho coneixeu tot; ni que fossiu el «Zaragozano».

NANDU.—No veus que d'ençà que vaig deixar arreconada a la geganta de la Ciutat, dins d'un magatzem de la casa gran i vaig entrar a la fàbrica, no m'he mogut d'aquest poble... Aviat farà trenta anys. En tenia vora quaranta; treu comptes!

HOME 2.—Si que sou vell!

NANDU.—Més que el meu pare!... Que vols que jo no conegui? Conec a la Cinteta, als seus pares, a tothom. Com que al morir la pròpia, del còlera, vaig quedar tan sol, em va bagar força el poguer tafanejar les cases dels altres, ja que la meva tants pocs mals-de-cap em donava!

CLIMENTO (*Que es va despertant.*)—Quina hora és?

NANDU.—Ah! Ja t'has despertat?

CARRETER.—Ara son les cinc. Aviat clarejarà!

CLIMENTO.—Què ha vingut en Derch?

NANDU.—Encara no fa mitja hora que ha estat aquí.

CLIMENTO.—Doncs, ara aneu-se'n a dormir vosaltres. Fins que toquin diana, no ens amoïnaran.

NANDU.—A dormir, si puc, que serà millor que em quedi aquí a la serena que al llit. L'ofec no em deixa viure; que cada dia em

trobo molt més aixafat, i més embossada la canonada!

CLIMENTO.—I això que sou d'una fusta, avi, que es veu que se'n va perdent la mena.

CARRETER.—Nosaltres ens podem arrivar, a veure el que fan els del Torrent de l'Olla!

HOME 1.—Vaja, anem. Estirarem les cames!

HOME 2.—Passeu per aquí, que veureu els d'aquests terrats.

CLIMENTO.—Dormiu, avi, dormiu. Sota aquesta llissana, no vos tocarà la serena!

CINTETA (*Per la porteta*).—Climentó!...

CLIMENTO.—Què?... Es vostè, Cinteta?... Oh, per Déu, vagi-se'n del terrat. Tot seguit clarejarà i amb el dia començarà el canoneix!

CINTETA.—M'havien dit que era al Torrent de l'Olla.

CLIMENTO.—El lloc de més compromís és aquest. Hi ha que defensar la Torre del Rellotge; el soroll de la campana, manté l'esprit dels que lluiten.

CINTETA.—Miri, Climentó, entri al pis, cregui'm. Això és tot perdut.

CLIMENTO.—Es inútil. No em puc moure. Ho sé tan bé com vostè... Però és altra cosa més sublim el que em reté aquí. Veu allí, cap a la mar?... Es Barcelona. Cada cop que hi fem una descarga, sembla com si respirés més fort; i al rebre la sotregada del fusell, el cor sento que em vol saltar darrera la culata. Ah, si amb aquestes bales pogués tapar d'una en una les boques que han deshonrat a la mare...

CINTETA.—Quí fa cas de les paraules? Se les emporte el vent!

CLIMENTO.—El vent de la infàmia, que arreu les escampa...

CINTETA.—Anem, per Déu... li demano... Que no ho veu que això és jugar-se la vida sense glòria?

CLIMENTO.—I no es cansi en dar-me consells.

CINTETA.—Faci-ho per mi, per la seva pobre mare, que amb el seu entusiasme contra les quintes, fa tres dies que no deixa de la mà la corda de la campana oblidant-se de la seva ferida!

CLIMENTO.—Pobre mare!

CINTETA.—Anem a trobar-la. Digui-li adéu, i fugi amb els altres. Vostè encara és jove, pot ser felíç i si l'agafaven aquí, el fusellarien. Torni-se'n lluny, que jo estaré ben contenta, sabent que vostè viu en un recó de la terra. Sigui feliç... Vagi-se'n... Avui, al veure'l marxar, sols em deixarà un buit al cor. Més tard, qui sap si se'n arrosegaria l'ànima!

CLIMENTO.—Que em deixa marxar? Que vol que me'n vagi? Perquè no diuen els seus llavis lo que diuen els seus ulls?

CINTETA.—Fugi... Vagise'n...

CLIMENTO.—Mai!... Ara menys que abans. Beneïda la hora que vaig trobar-la en mig la boira viciada del cafè, com un lliri nascut entre el xipoll d'un camí-ral.

CINTETA.—Jo no puc estimar-lo!

CLIMENTO.—Qui l'hen priva?

CINTETA.—La meva dignitat! La seva honra!

CLIMENTO.—Per damunt d'aquesta paraula, hi poso la conciència, i la joia d'estimar a una dona com vostè. Cregui'm.

CINTETA.—No, Climent.

CLIMENTO.—Per què no? La vida es pot refer sempre. La rutina, és la mort de l'esperit, és tancar els ulls a tota esperança; i això és una crueltat. Es sobreviure's!

CINTETA.—Me n'he d'anar!... La seva mare m'espera. Sóc jo, qui la cura.

CLIMENTO.—Pobre mare! Quant ha sofert!

CINTETA.—Acompanyi'm!

CLIMENTO.—Fins on?

CINTETA.—Fins on vulgui!

CLIMENTO.—Fins on diuen els infants quan els hi demanes si t'estimen. Fins al cel!

CINTETA.—Fins al cel!

CLIMENTO.—No li sembla que el tenim ben prop en aquesta nit tan quieta, més quieta encara després del trasbals del dia...

CINTETA.—Oh!... Deixi'm!

CLIMENTO. — Quant l'he somniat aquest moment!

CINTETA.—Anem, que ens espera la seva bona mare!

CLIMENTO.—Anem, vida meva... poc a poc... que el Nandu no es desperti!

CINTETA.—Dorm com un sant. (*Mutis els dos.*)

NANDU.—No dormo, no; prou que em vagarà

quan m'enfuratin allí dintre! Això de l'amor, i com fa riure quan es troba a l'últim full de la vida.

(*Se senten uns trets i es veu el Sang i Fetge que salta per un terrat, i queda arrupit sota la barana.*)

NANDU (*Agafant el fusell*).—Eh?... *Quien vive? Vive Dios!...*

SANG.—Nadie, nadie... Sóc jo, Nandu!

NANDU.—Què fas, aquí, Pepet? En bona fe que no t'esperava pas!

SANG.—Estàvem amb el senyor Ernest, repartint un xic de *sopa* per la gent que lluita, quan d'una taulada propera, ens han engegat uns quans trets, i jo...

NANDU.—Cames ajudeu-me!

SANG.—No, que t'enganyo!

NANDU.—Quin valents de pa sucat amb oli!

SANG.—Hombre... si no vos apreciés, no sé si vos aguantaria!

NANDU.—Noi!...

SANG.—Nada. Heu de saber i entedre que a mi, deu-me el *frenta a frenta*, amb una albaceteña de 25 molles, d'aquelles que a l'obrir-les engeguen un refilando que et creus trobar-te en un *concurso pacaril*; però amb eines de foc no m'hi vingueu. Per això, ja faria tres mesos que fóra a la guerra Franco-Prusiana, que m'ho pagaben força bé!

NANDU.—Prou; et retiro l'ofensa, i no vui que t'asofoquis, que una amistat com la teva, de tants anys, val la pena de conservar-la com si fos oli d'histèric!

SANG.—Fet! (*S'abracen.*) I ara, escolteu. De vós a mi. Recolliu les eines i entorneu-se'n al llit que això s'acabarà dintre de poques hores!

NANDU.—Vols dir?

SANG.—Que si ho vui dir?... No ho dubteu un sol instant. Ho sé del cert. Això s'està acabant. Les forces d'en Gaminde pendran heroicament aquesta vila, que no farà cap resistència, i a la *quinta* tot-hom, que no ha sido nadie!

NANDU.—Se m'ha ben rifat Don Joan Prim, a les meves velleses! Pregui a Déu que no li surti a la cara!

SANG.—Què voleu dir?

NANDU.—Res, res, però...
SANG.—Que li perdoneu la vida?
NANDU.—Per mi, si. No sóc rincuniós. I així com vaig dar-li la sang de les meves venes al donar-li el fill que se m'endugué a morir a l'Africa, fa poc encara l'hi hauria donat la meva vida; però aquesta feta d'ara, no ha estat gens bé. Ha jugat amb el «Pueblo Soberano» i amb el Poble s'hi ha d'anar amb compte com s'hi juga, que hi ha gent de totes menes!

(ERNEST *aparèguent per l'altre terrat crida, al Sang i Fetge molt baixet.*)

ERNEST.—Pepet! Pepet! Ets aquí?
SANG.—Si, salti sense por. Tots són de casa.
ERNEST.—Quí hi ha, en aquest terrat?
SANG.—El Nandu amb els de la fàbrica!
ERNEST.—Doncs, de pressa! No hi ha temps que perdre. Dintre poc, començarà el foc. En Derch, amb els seus homes, convençut de que tot és inútil, han iniciat, poc a poc, la retirada cap al coll. Les barricades de Jesús estan sense ningú!
NANDU.—Doncs serà qüestió d'amagar aquell paquet de cartutxos i els pots de sofre que van pendre els homes d'en Baldrich.
ERNEST.—Tira'ls al pou!

(*Mutis Nandu.*)

SANG.—Mira per on, si els d'aquest veïnat tenen *herpas*, no tindran d'anar a la Puda!
ERNEST.—I tu de seguida a la fàbrica. Que tinguis beure preparat per quan entri la força.
SANG.—Vol dir, senyor Ernest, que no ens pot passar res, a nosaltres?
ERNEST.—Què ens ha de passar? Aquesta tarda segurament les Centrals arrivaran altre vegada fins a la travessera, i amb elles o a peu fins a la Riera d'en Malla, te'n vas al cafè com si tal cosa. Nosaltres demà engegarem altra vegada, i a treballar s'ha dit, de ferm!
SANG.—Es que si anessin amb el parta...
ERNEST.—No pateixis. Si et passés res, quatre lletres al pare de seguida. Amb la Cinteta és amb qui tindrà d'anar amb compte. Sap moltes coses de tots nosaltres. Potser en sap massa; recorda-te'n. L'hi tindries d'aconsellar que marxés. Que se'n vagi amb el

fill de la Marieta en nom de Déu. Que siguin ben feliços, i que, de passada, s'emporti sa mare!

SANG.—Deixeu-la per mi. Ja sé on puc trobar-la. Hi tindré una quantrovèrsia... ep, per les bones... al cap d'avall és una bona xicota i em recorda tantes coses...

(FUENTES *entra per l'escala.*)

FUENTES.—Senyor Ernest. Don Francisco l'espera a baix. Diu que ha de parlar amb vostè!

ERNEST.—En Derch?

FUENTES.—El mateix!

ERNEST.—Deu voler dir-me que abandonen la lluita. Anem-hi. I vosaltres desfeu tot això. Que no es conegui que s'ha fet foc des d'aquí.

(*Mutis.*)

FUENTES.—Els del Torrent de l'Olla ja han abandonat les barricades. Al carrer de Sèneca, encara n'hi ha una amb dos o tres que la defensen. Sang i Fetge... fem mutis, que em fa por que al final d'aquesta tragicomèdia guerrera, el públic no salti a l'escenari!

SANG.—Noiet, ets jove.

NANDU.—I quina pena que em fas. Que n'has de veure de tragèdies en aquest plà de Barcelona amb els anys a venir!

SANG.—Creu-me, veste'n, que això és per cossos grans.

FUENTES.—Adéu, Colosso de Rodas! (*Mutis.*)

SANG.—Tu, mitja cerilla! Què m'ha dit? Colosso de Rodas? Ja veuràs quan el pesqui...

NANDU.—Deixa'l; és jove, i n'ha de passar més que nosaltres. Millor dit, més que jo.

SANG.—Vaja, desfem aquest tinglado, abans no entri la tropa... Ep!... (*Cridant als dels altres terrats.*) Nois, entorneu-se'n al llit, que això és la lluna! (*Desapareix darrera la Torreta.*)

NANDU.—Apa, depressa! (*Van saltant els homes, de diferents terrats.*)

HOME 1.—El dia que jo em torni a embolicar...

HOME 2.—Vaja, companys, fins a un altre!

CARRETER.—Reira!... El primer dia que els Carlins surtin a la muntanya, que comptin amb

mi. Si el pare tornés de l'altre món, em matava. Però és l'únic partit que té vergonya.

HOME 1.—El món, és una men'ida!

NANDU.—El món no!... Els homes, ja hi passo. El món és l'única veritat que hi ha!

CARRETER.—Ara, a corre com a conills i a cercar un cau on amagar-se.

(*Es fa de dia de pressa. Se sent el cant dels ocells.*)

NANDU.—I de pressa, que es fa clar per moments. Sentiu els ocells com canten el seu him-ne de pau?... Apa, minyons, campi qui pugui, que no trigarà gaire la diana!

HOME 1.—I vós?

NANDU.—Aquí. No tinc pressa per anar-me'n. Amb aquest fusell, qui sap, enca podria aturar la mort d'algun company ben jove i ple de vida Aneu-se'n de pressa i bona sort. Potser no ens veurem mai més!

HOME 2.—Ah, no! No vos deixem!

HOME 1.—Desenganyats ho podem ser. Covarts, mai!

NANDU.—No patiu per mi. Està tot pastelejat i no em pot passar res. Quina vergonya! Dels vells, fins les bales ne fugen. Sols vos demano, que quan, temps a venir, s'acabin les guerres i regni la pau i el treball en tot aquest pla de Barcelona, al sentir pel Corpus el flaviol dels Gegants, que porta l'alegría a la mainada, penseu amb el Nandu... Amb aquest Nandu fill del poble... Honrat, decidit, més ferm, més fort i més català que els turons de Mon'serrat. (*Se sent la diana.*) Sentiu? La diana! De pressa. Fills meus, abraceu-vos i que Déu hi faci més que nosaltres! (*Se'n van els homes sense dir res més mentre se sent la diana. Al lluny exploten dues bombes i se sent la campana.*)

SANG. (*A Nandu.*) Apa, Nandu, ara nosaltres tocarem la gran guillada. Ens comencen a enviar els nissos per anar a fer el trago.

NANDU.—Tens por de morir vestit!

SANG.—No, és que la rosada fa tornar moreno, i vui conservar el cutis. Després, veuré si trobo a la Cinteta. Vui tenir-hi quatre paraules amb ella per les bones; si no pot ser per les bones... què ha de fer el ciudadano?

NANDU.—Què? Fores capaç? Gosaries fer-li una mala feta?

SANG.—Veureu... Les dones són mal bestiar. Xerren massa... i abans que veure'm davant d'un peloton de carrabiners, no ho sé... que s'enfonsés tot!

NANDU.—Tant mal-ànima tindries? Una mossa que l'hi podries ser pare, i... qui sap... el món d'óna tantes voltes... Amb la Camila, la filla del Veterano, bé hi vares teir família...

SANG.—Eh? Què parles, ara?

NANDU.—Res, es que jo ho deia...

SANG.—Bé si, què vols dir? Quant li vaig fer el salt tenia una mossa de quatre anys, i semblava que estava a punt de tenir-ne una altra!

NANDU.—Doncs, qui sap si aquesta xava...

SANG.—Ep!... No facis bromes! Vols dir que la Cinteta... la mossa es deia Assumpció...

NANDU.—Assumpta o Sumpteta. Fins a Cinteta, sols hi ha la feina de dir el nom malament.

SANG.—Oh, calla, calla!... Si això fos cert... Com és que no has parlat fins ara?

NANDU.—Perquè la pobra Camila, al morir, em va fer jurar, per por de que els seus dos fills anessin a parar a les teves mans, que no te'n parlaria mai. Avui, al veure't a punt de fer una etzegallada, trenco el juament, sense que em remordeixi la conciència.

SANG.—Doncs, què vols dir?... Això és cert?... Si sembla un somni. No ho puc creure! I aquell murri de l'Ernest...

NANDU.—Ara, atreviu-vos, Don Sang i Fetge, valent de cafè, ventatjista d'ocasió, terror de quatre infeliços... a tocar un fil de roba de la Cinteta!

SANG.—Encara no ha nascut al món el Sang i Fetge que toqui un fil de roba a la filla de'n Pepet Ciurana.

NANDU.—Xoca-la, noi. Ets un home de cor!

SANG.—I vós, no vos hauríeu de morir mai, maliatziga!

NANDU.—Eh?... Què és aquesta remor? (*Se sent un remor confús de veus que s'apropen.*)

VEU DINTRE.—Atràs... atràs... Abran las puertas!

SANG.—Es qüestió d'espavilar-se. La tropa es-

tà entrant a Gràcia. Deu-me aquest fusellot que encare vos comprometríeu.

VEU DINTRE.—Fuera de los balcones!

SANG.—Doncs, per aquest terrat saltaré a la taulada de la taverna.

NANDU.—Els soldats pugen guiats per l'Ernest. De pressa!

SANG.—Avant! Ja ens veurem, i amb l'Ernest també, i ben aviat! (*Entra l'Ernest amb un Oficial i quatre soldats.*)

ERNEST.—No hay màs que unos obreros de mi fàbrica. Respondo de ellos, señor Oficial. Puede verlo.

OFICIAL (*A Nandu*).—A ver, muchachos, qué hay por estas azoteas?

ERNEST.—I tu, Nandu, em convé, costi el que costi, que em cerquis a la Cinteta.

CINTETA.—No tindrà d'anar gaire lluny. (*Sordintre el quarto.*)

ERNEST.—Eh?... Tu aquí? Què has vingut a cercar-hi, tota sola?

CLIMENTÓ.—Tota sola, no, que ve amb mi!

ERNEST.—Molt bé. Veniu tots dos a desafiarme!... Que no veieu, insensats, que si volgués perdre-us, només tindria de dir una paraula?

CINTETA.—Diga-la, si ets valent!

ERNEST.—Senyor Ofi...! (*Se sent un tret i cau de cap, ferit mortalment per una bala que se suposa l'ha tocat al mig del cor.*)

CLIMENTÓ.—Es mort!... Oh, Déu!... Una bala perduda!

NANDU.—No; m'hi jugaria el coll que és la bála d'un perdut que es comença a tornar home de bé!

(*Salta el Sang i Fetge.*)

NANDU.—Tu!... Has estat, tu! Fuig, desgraciat! De pressa!

CINTETA.—Què heu fet? (*Espantada.*)

SANG.—El meu ofici per primera vegada, filleta meva.

TELÓ

QUADRO SEGON

Som a l'era d'una masia als voltants de Barcelona. Al fons, entre el fullatge d'una figuera, es veu la ciutat vora del mar. Al caure d'un jorn del mes de setembre. Han passat sis mesos després dels fets de Gràcia.

MARIETA (*Desfà, a la falda, unes panotxes de blat de moro. Canta*).—Plou i fa sol, les bruixes es pentinen... Plou i fa sol, les bruixes porten dol.

CINTETA.—Què canta, la mare, si ja fa una hora que no plou i aviat no farà sol.

MARIETA.—Té, tens raó. Ni me n'havia donat compte. Una es troba tant bé, aquí, que els dies passen, les nits fujen i la mort s'acosta.

CINTETA.—Però, què té, mare?

MARIETA.—Mare... mare... I que n'és de dolç sentir-te nomenar així, després que el cor ha mort d'angoixa!

CINTETA.—No es posi més trista! Pensi que ara tot ha finit. Entre nosaltres, el Climentó, jo i la viram, ja en té prou per no pensar en els seus dies de tristeses!... Ai, mare, mareta meva, i que n'està d'hermosa! Jo, si fos pintor, ara li faria un quadro. «L'amor de mare». Vostè, així, sentada, amb aquest bé de Déu de blat de moro, que són perles d'or, a la falda. Els cabells de plata. Els ulls brillants com dos estels de la nit. El somriure adolorit, però somriure a la fi, com si els llavis cansats de resar, saludessin a la quietut. El cor glatint pel fill, pel nét... per...

MARIETA.—Filla meva!

CINTETA.—Per què plora?

MARIETA.—I m'ho preguntes? Tot és somriure al meu voltant. Tot és quietut de repòs, menys ell... No sé, quan una sent a dintre, molt a dintre, el reviure de les velles pasions. Passo hores i hores mirant enllà... allí baix... Veus? Cap allí, a la vora de la torre de Santa Maria de Mar, es on vaig passar la jovenesa. Allà a Montjuich, en aquell recó vert, està la «Font del Gat». Ara tinc tantes hores vagatives, que tot se'm repre-

senta. Es un mal el tenir memòria. Penso i ploro. Com deu estar ell? Què deu ser d'ell? Quants galons deu tenir aquí a la màniga del seu uniforme?

CINTETA.—I no hi pensi més, mare! Qui sap si ell no se'n recorda! No val la pena de patir pels que no se'n recorden de nosaltres.

MARIETA.—I què? Si ell no se'n recorda, jo sí que hi penso... Encara té més mèrit el patir! Quan els cinc dies de la revolta, jo estava a la Torre del Campanar; mai vaig voler que ningú em prengués el lloc. L'estam de la corda em va llagar les mans. La sang rajava i el dolor no em deixava tenir dreta. Però em sostenia l'amor per aquells que no em coneixien. Al sentir la campana, tots lluitaven. Obeien la meva veu. I és que la meva veu no era jo. Era la tradició. La tradició de la dona, com aquella Agustina de Zaragoza, que quan els homes defalleixen, s'aixeca com l'esprit, com el foc, com una flama...

CINTETA.—No pensi més, mareta! Ara tot ha passat. El Climentó ja és el meu home. Ben amagat, sense cap por, ha pogut llogar aquesta masia, i fer de massover. Fins ell ha renascut, al regars la terra amb la suor del seu front.

MARIETA.—I fins jo; que aquella bala em va deixar mig morta! Quan hi penso!... Ja ho veus, per poc perdo la vida! Jo, al mig del carrer, vinga cridar: «Abaix les quintes!...» De prompte, una punxada, una cremor, un desvaneixement... Quan em vaig despertar, el noi ja era a les barricades. Jo per salvar-lo a n'ell, aguantant-me amb una mà la ferida, vaig corre al campanar. (*Canvi*) Mira, com esperen, les pobrissones... El gall posa ordre. Ja sap que sóc vella, i no em vol fer cançar. Ja vaig... Ja vaig... I avui, teniu racció doble. M'he distret i aquí ho teniu tot.

(*La Maria s'aixeca. Va cap a un costat i llença el pa a l'aviram que espera. Canta un rossinyol. El Climentó, tot un pagès, entra.*)

CLIMENTO.—Bon dia, la meva Reina!

CINTETA.—Climentó!

CLIMENTO.—No t'acostis, que vaig brut de fang! He fet tots els reguerons de l'hort! I quin

bé de Déu d'ensiams es podran crospir els senyors de Barcelona. Els meus homes, en Nandu, el Manel i el noi tonto, no saben com jo he pogut fer de pagès tan aviat. Ells deien que jo no en sabria mai; que la Ciutat em cridaria, i creu-me, Cinteta, jo només sóc feliç els dies de boira, quan tot Barcelona es cobreix i no veig el meu barri...

CINTETA.—Climentó, seu aquí!

CLIMENTO.—Fa tant de bo de seure aquí, després d'una vida de lluita!

(*Se sent la veu d'en Sang i Fetge, que s'acosta, cantant.*)

SANG Aquell senyor Gaminde, per farolero,
ja li han donat la faixa, de gran guer-
[rero.
Ves quina gràcia, ves quina gràcia,
necessitâ mil homes per entrâ a Gràcia.

(*Entra.*)

Salut, la meva filla, amb la companyia!

CLIMENTO.—La companyia sóc jo!

SANG.—A tu sempre et tindré respecte! I deixeu-me seure, que de Gràcia aquí, hi han dos horetes de camí.

CLIMENTÓ.—Seieu. Jo no sé per què no voleu restar sempre a la masia!

SANG.—No sé; a mi, Barcelona encara em tira. Endemés, tinc necessitat de dignificar-me en aquells llocs on fins ara, només era que un bagarro! En la meva vida, jo no he fet més que viure de la mare d'aquesta, de les altres dones de cafè... i dar-li passaport a n'aquell. Això és el que em dignifica! Però, ara, no sé, al veure't a tu que traballes, he volgut dignificar-me. A Gràcia necessiten molts manobres per arreglar les cases que van desfer les bombes. Per això faig de manobre. Es clar, que també hi ha un altre negoci: fer galons. Han ascendit a tants, que la indústria de la galoneria, ha fet pujada!

CINTETA.—No parli així, pare!

CLIMENTO.—Els pagesos poden sospitar... i...

(*Entra el* MANEL.)

MANEL.—Climentó!... Climentó!... Amageu-vos. Aneu a l'ermita i amagueu-vos sota l'altar. Un carlí que vivia aquí, ja ho havia fet altres vegades!...

TOTS.—Eh!
CLIMENTO.—Què passa?
MANEL.—Un senyor amb molts galons i molts soldats s'acosta cap aquí!
SANG.—Amaga't, Climentó!
CLIMENTO.—Mai!
SANG.—Si em necessites, ja ho saps. Jo pel qui ha dat un nom a la noia, vaig al presiri del miracle!
CLIMENTO.—Però si no sabem de què es tracta. No vos amoïneu!...

(*Entra* NANDU.)

NANDU.—Mala negada! Algún espia ens ha delatat. Uns soldats han voltat tot l'hort! Per la porta del rec, ve cap aquí tot sol, un de galons. Si jo fos jove... Amaga't!
SANG.—Si vols, jo sempre vaig empelmat!
CLIMENTO.—Deixeu-me! Tu, ves amb la mare! I vostè, sigui valent per a donar forca a n'elles. (*Als pagesos.*) Aneu-se'n, vosaltres!

(*En Climentó es queda tot sol. Pela amb un ganivet una canya. A poc a poc, entra en* PAUET. *Es el pare d'en Climentó. Té* 52 *anys. Vesteix de Capità.*)

PAU.—Salut!
CLIMENTO.—A les ordres! Què mana la milícia en aquesta casa de pagès?
PAU.—La milícia no mana res. Només ve a cercar un home que ha estat traïdor a sa pàtria.
CLIMENTO. — Doncs, la milícia ha perdut el temps. Aquí no hi ha cap traïdor, senyor Capità!
PAU.—Potser... potser... però, l'amable pagès, ja em darà raó d'un tal Climentó, que, lluny de servir com soldat al seu poble, es va alçar en armes i va fugir després a la muntanya.
CLIMENTO.—Calli, senyor Capità. Vostè parla català, i pot compendre com parla el meu cor. Aquest Climentó, sóc jo... Però, miri, allà amb l'aviram hi ha la meva mare, tota feliça, joiosa, perquè sap que el seu fill treballa per ella. Faci de mi el que vulgui, però que ella no senti res. Es per una vella que ha patit molt tota la seva vida!

PAU.—Jove. Si vostè ha faltat, pagui el seu pecat amb la pàtria, amb l'Estat, sense posar al seu davant un quadro que pugui aminorar la seva culpa. La pátria és abans que tot!

CLIMENTÓ.—Si, senyor Capità, faci de mi el que vulgui!

PAU.—Ja veu que jo he vingut fins aquí sense mostrar força ni prevencions ridícoles, confiat a que el delinqüent no oferirà resistència Vostè es diu...

CLIMENTÓ.—Jo em dic Climent Fanet!

PAU.—Què diu?

CLIMENTÓ.—Jo em dic Climent Fanet! Aquella és la meva mare.

PAU.—La seva mare es diu...

CLIMENTÓ.—Marieta.

PAU.—Marieta!...

CLIMENTÓ.—Senyor Capità... No sé, em sembla veure en vostè una emoció; no sé explicarme.

PAU.—Climent... Vostè té cara de bon home... Perquè ho ha fet això? Per què es va barrejar en la revolta de Grácia?

CLIMENTÓ.—Senyor Capitá. Soc orfe de pare. Fill d'una dona de barri, bescantada per tots els llavis amb una humiliant cançó. Quan vaig arribar a compendre la vergonya que sobre de mi pesava, vaig fugir del meu poble. El meu pare, guiat pel seu esprit aventurer, també havia fugit del costat de la mare. Jo vaig anar a l'Amèrica, a la guerra de Secessió, vaig defensar la llibertat dels esclaus. Jo no sé, però sempre a dintre meu, jo he sentit una veu que em deia: «Fas bé, Climentó: el teu pare faria el mateix.» Vaig tornar a Espanya; per uns amors, vaig caure en la xarxa d'aquesta revolta, i per això, vaig aixecar armes contra el Govern. Jo sé que he pecat, però estic disposat a dar ma sang, la vida, per la pàtria!... Això és tot!

PAU.—Climent; aquella és la teva mare?

CLIMENTÓ.—Si, senyor Capità.

PAU.—No tens dona, fills...

CLIMENTÓ.—Dona, si, senyor Capità! Fills, Déu està a punt de donar-me'ls.

(*Entra el pagès* MANEL)

MANEL.—Climentó... Mireu els raïms que la parra cremada ha fet aquest any! Feia cinc anys que no en donava. Una bomba la va trencar, però avui, ja està curada de la ferida. I mireu el que porten aquests.

NANDU.—Climentó! Guaita els présecs del preseguer trencat per les canonades! Fins avui no hem pogut menjar ni un fruit. I que en deuen ser de dolços! Mira, com regala el sucre.

(*Entra la Marieta, seguida del Sang i Fetge i la Cinteta.*)

MARIETA.—Fill meu... Mira la nova raça de gallines que amb el teu nou estudi hem pogut fer No n'hi ha pas de més fortes ni valentes (*El Capità es treu el Kepis.*)

CLIMENTÓ.—Senyor Capitá...

MARIETA.—Què vol aquest militar a casa meva?

PAU.—Marieta! Marieta!... Sóc jo. Els anys, l'afany de viure, ens van separar...

CLIMENTÓ.—Qui és aquest home, mare meva?

PAU.—Aquest home és un aventurer de fa vint anys, que, per paraules de la gent, va deixar abandonada a una dona, i que avui, pel deure, ve a arrencar a n'aquesta dona el fill, dels seus braços!

MARIETA.—Tu! El Pauet!

PAU.—Jo! El Pauet que, per una bojeria de joventut, et va deixar! Jo, l'home que et va fer plorar tota la vida, i que avui et destí, sempre mestre, ve a posar-te al teu costat. Tu, Climentó, fill dels meus amors, fill de la vella que jo vaig estimar en la joventut, ves a complir amb la pátria.

NANDU.—Es el teu pare, Climentó!

CLIMENTÓ.—Vostè?

PAU.—No tinguis por!... Ves a soldat. Demà aquest Capitá deixarà les armes i regarà la terra amb la suor del seu front i posarà, al seu cap, la teva barretina!... Una abraçada, Marieta!

MARIETA.—De tot cor!

SANG.—Això són homes! Cada dia em convenço més de que no sóc valent. (*Entra un oficial.*)

OFICIAL.—No es troba enlloc el fugitiu!

FAU.—Faci un parte: «El fugitiu ja és al quartel, a presentar-se»

PAU.—Marieta!... Fill meu!... Abraceu a l'home que no va tenir cor per tapar els llavis dels que van cantar «La Marieta de l'ull viu».

NANDU.—Si tots fossin com aquest, encara faria ballar la geganta davant del General.

SANG.—I abraceu-vos! Recordeu-vos de les paraules d'aquell sant que es deia Senyor Clemente.

I tu, Pauet, que has deixat
corre la infame cançó
Baixant de la font del gat...
pensa dolç i enamorat
que és àvia la teva dona;
cuida sempre del teu niu
perquè és la dona més bona
La Marieta de l'ull viu.

QUADRO TERCER

Un teló reproduint la antiga capçalera del setmanari satíric «La Campana de Gràcia», amb el cèlebre dibuix d'en Pellicer, reproduint una escena dels fets base d'aquesta obra. Davant del teló, l'obrer i el Mosso del Bar. Piano, pianíssim d'ençà el final del quadro anterior, es deu sentir la música de «*La Marieta de l'ull viu.*»

OBRBER.—I ja tens la història feta
de la Campana de Gràcia.
Uns, per llibertats, moriren;
altres, varen fer sa ganga,
que amb tots els dolors del Poble,
si perden uns, altres guanyen.
Un setmanari satíric
recollint l'anomenada
d'aquell antic campanar,
ha esdevingut una tralla
per a fuetejar polítics
que tenen l'honra tacada.
I així la vida segueix
a la terra catalana;
que sempre serà aquest poble
el que sempre més treballa,
el que sempre ha defensat
la llibertat i la pàtria.

El que passada la lluita
torna molt prompte a la tasca
i sobre de les ferides
posa roses perfumades.
No oblida la tradició,
però oblida la venjança.
Mira, avui, com cada any,
al voltant de la campana,
ballant i parlant d'amor
els hereus dels del setanta.

EPILEG

Festa major a la Plaça d'Orient, de Gràcia. En el centre, el Companar voltat del característic envelat que fan tots els anys. Som ara: 1924. Bullit de gent i de música. En primer terme, l'obrer i el mosso.

OBRER.—Mira-te'ls. Són els mateixos!
MOSSO.—Si que n'han passat de coses en aquesta plaça d'Orient. Si me'n recordo de tot, ja pot ser bonica la comèdia!...
OBRER.—Es el poble català
que la tradició conserva;
lluita, mor, prò resurgeix
sota mortalla de cendres.
En el lloc on van lluitar
canten, ballen, es redressen,
perquè en son cor hi ha l'amor
de l'eterna mare terra!

TELÓ

FI DE LA TRAGICOMÈDIA

DUES PESSETES

RARE BOOK
COLLECTION

THE LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF
NORTH CAROLINA
AT
CHAPEL HILL

PQ6217
.T44
v.26
no.1-22